

Regâib ve Berat Geceleri ile Âşûrâ Günü Namazları ve Rivayetleri

Cemil Cahit MOLLAİBRAHİMOĞLU | 0000-0002-4704-5068

Dr. | Yazar | cmollaibrahimoglu@nku.edu.tr

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi | **ROR**: 01a0mk874

Arap Dili ve Belâgatı | Tekirdağ, Türkiye

Öz

Müslümanların derlenip toparlandığı, günahlardan uzaklaşıp ibadetlere daha fazla yoğunlaştığı aylar ve bu aylar içerisinde diğer günlere nazaran daha fazla önem atfettiği günler ve geceler vardır. Receb ayının ilk cuma gecesi olan Regaib gecesi ile şâban ayının on beşinci gecesi olan Berat gecesi ve muharrem ayının onu olan âşûrâ günü bunlardan bir kısmıdır. İslâm dünyasında bu günler ve geceler, oruç, zikir gibi ibadetlerin yanı sıra belli şekilde ve muayyen sûreler okunarak kılınan hususî namazlarla da ihya edilmeye çalışılmaktadır. Bu namazların meşruiyeti, bid'at ve mekruh olup olmadığı âlimler arasında tartışma konusudur. Zira bu namazlara dair rivayetlerin tamamının uydurma olduğu hadis âlimleri tarafından tespit edilmiştir. Dayandıkları rivayetler uydurma olsa da bu hususî namazların namaz ibadeti ile ilgili genel nasların altına girip girmeyeceği, şer'i manada bid'at kapsamına dahil olup olmayacağı konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusunu zikredilen namazlara dair rivayetler ve görüşler teşkil etmektedir. Çalışmada, öncelikle söz konusu günlerde ve gecelerde kılınan namazlar, ilk ortaya çıkışları, bu namazların ve rivayetlerinin zikredildiği kaynaklar ele alınmaktadır. Sonrasında rivayetler tahlile tabi tutulmakta, rivayetleri uydurma da olsa genel namaz rivayetlerine dayanarak bu namazların kılınıp kılınmayacağı hususundaki farklı kanaatler zikredilerek değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Hadis, Namaz, Regaib, Berat, Âşûrâ, Bid'at.

Atıf Bilgisi

Mollaibrahimoğlu, Cemil Cahit. "Regâib ve Berat Geceleri ile Âşûrâ Günü Namazları ve Rivayetleri". *Rize İlahiyat Dergisi* 23 (Nisan 2023), 61-77.

<https://doi.org/10.32950/rid.1259255>

Yayın Bilgileri

Türü	Araştırma Makalesi		
Süreç Bilgileri	Geliş Tarihi: 02.03.2023	Kabul Tarihi: 15.04.2023	Yayın Tarihi: 20.04.2023
Değerlendirme	iki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme		
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.		
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate		
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.		
Etik Bildirim	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.		
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.		

Dizinlenme Bilgisi

Regaib and Berat Nights and Ashura Day Prayers and Narrations

Cemil Cahit MOLLAI BRAHİMOĞLU | 0000-0002-4704-5068

Dr. | Author | cmollaibrahimoglu@nku.edu.tr

Tekirdağ Namık Kemal University | [ROR:: 01a0mk874](https://orcid.org/01a0mk874)

Arabic Language and Rhetoric | Tekirdağ, Türkiye

Abstract

There are months in which Muslims gather and gather, get away from sins and concentrate more on worship, and there are days and nights in which they attach more importance than other days during these months. The night of Rajab, which is the night of the first Friday of the month of Rajab, the night of Barat, which is the fifteenth night of the month of Sha'ban, and the day of ashura, which is the tenth of the month of muharram, are some of them. In the Islamic world, these days and nights, in addition to worshipping such as fasting and dhikr, special prayers are also tried to be revived by reciting certain Surahs in a certain way. The Decency of these prayers is a matter of dispute among scholars whether they are bid'ah and makruh or not. Because it has been determined by the scholars of Hadith that all the narrations about these prayers are fabricated. Although the narrations on which they are based are fabricated, see whether these particular prayers fall under the general nas of prayer worship and whether they will be included in the scope of bid'at in the sense of ser'i. The subject of this study is the narrations and opinions about the mentioned prayers. First of all, the prayers performed on the days and nights in question, their first appearance, the sources in which these prayers and their narrations are mentioned are discussed in the study. Afterwards, the narrations are subjected to analysis, and although the narrations are fabricated, different opinions on whether these prayers can be performed based on the general prayer narrations were mentioned and evaluated.

Keywords

Hadith, Prayer, Regâib, Barat, Ashura, Bid'at.

Citation

Mollaibrahimoğlu, Cemil Cahit. "Regaib and Berat Nights and Ashura Day Prayers and Narrations". *Rize Theology Journal* 23 (April 2023), 61-77.

<https://doi.org/10.32950/rid.1259255>

Publication Information

Type	Research Article		
Process Information	Date of Submission: 02.03.2023	Date of Acceptance: 15.04.2023	Date of Publication: 20.04.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External		
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.		
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate		
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.		
Complaints	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.		

Abstracting and Indexes

Giriş

Kur'an'ı Kerîm, Resûlullah'ta müminler için güzel bir örnek olduğunu belirterek¹ Allah'ı sevenlere Hz. Peygamber'e uymayı emretmiş,² Peygamber'e itaati Allah'a itaat olarak kabul etmiş,³ bir konuda anlaşmazlığa düşüldüğünde onu Allah'a ve Resûl'üne yani Kur'an ve Sünnet'e arz etmek gerektiğini söylemiştir.⁴ Resûlullah da kendi sünnetine ve Hulefâ-yi Râşidîn'in sünnetine sarılmayı, sonradan ortaya çıkarılmış bid'atlardan şiddetle kaçınmayı emretmiş ve her bid'atın sapkınlık olduğunu,⁵ dinde olmayıp sonradan icad edilen ve yapılan şeylerin reddedildiğini bildirmiştir.⁶

Sözlükte, bir örneği olmadan ilk olarak icat edilen şey anlama gelen bid'at,⁷ şeriatte, Kur'an ve Sünnet'te yeri ve dayanağı bulunmayan, dinin itikat ve ibadetine dair sonradan ortaya çıkan şeyler manasına gelmektedir.⁸ Hadislerde sapkınlık olarak ifade edilen ve reddedildiği belirtilen bid'at, dinî anlamdaki bid'attır. Belirli gece ve günlere dair sonradan ortaya çıkan birtakım muayyen ibadetler de bu anlamda bid'at olarak görülmektedir. Bazı kimseler insanları hayra teşvik etmek (tergîb), şerden sakındırmak (terhîb) maksadıyla hadis uydurmuş, Hz. Peygamber'in aleyhinde değil de lehinde bir yalan olması sebebiyle bunu câiz zannetmişlerdir. Gün ve gece namazlarıyla alakalı hadislerin çoğu bu kimseler tarafından uydurulmuştur. Oysa müminler için Kur'an ve onun tefsiri olan sahih sünnet din adına ibadet icat etmeye gerek bırakmayacak derecede yeterlidir.

Bu cümleden olmak üzere âlimler, Regâib ve Berat geceleri ile âşûrâ günü kılınan muayyen namazlarla ilgili rivayetlerin uydurma olduğunda hemfikirlerdir. Bununla birlikte bu namazların kılınıp kılınamayacağı hususu tartışma konusudur. Çoğunluk bu namazların bid'at ve mekruh olduğunu söylerken bir kısım âlimler genel namaz rivayetlerine dayanarak bu namazların kılınmasında bir sakınca görmemekte, bazıları da belli şartlara bağlı olarak kılınabileceğini söylemektedir.

Bu çalışmada, Regâib ve Berat geceleri namazları ile âşûrâ günü namazı, bu konuda Arapça ve Türkçe yapılmış çalışmalar, söz konusu namazların yer aldığı eserler, kılınıp şekilleri, ortaya çıkışı, rivayetleri ve bu hususta âlimlerin kanaatleri ele alınıp değerlendirilecektir.

1. Regâib Namazı

Bu kısımda sırasıyla Regâib namazını konu alan çalışmalar, Regâib namazının şekli ve dayandığı rivayet, ilk olarak ortaya çıkışı, bu namaz ve rivayetle ilgili değerlendirmeler ele alınacaktır.

1.1. Regâib Namazını Konu Alan Çalışmalar

Regâib namazına dair çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bunlardan bir kısmı şunlardır: İbn Abdisselâm'ın (öl. 660/1262) *et-Tergîb 'an salâti'r-Regâibi'l-mevzû'a'sı*,⁹ Ebû Şâme el-Makdisî'nin (öl. 665/1267) *el-İnsâf fîmâ vaka'a fi salâti'r-Regâib mine'l-ihlîlâfı*,¹⁰ İbnü'l-Haydırî'nin (öl. 894/1489) *Tuhfetü'l-habâ'ib bi'n-nehî 'an salâti'r-Regâibi*,¹¹ İbn Hacer el-Heytemî'nin (öl. 974/1567) *el-İzâh ve'l-beyân limâ câe fi*

¹ el-Ahzâb, 33/21.

² Âl-i İmrân, 3/31.

³ Nisâ, 4/80.

⁴ Nisâ, 4/59.

⁵ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, nşr. Şuayb el-Arnaût vd. (Dimaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyeye, 1430/2009), "Sünnet", 5; Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *el-Câmiu'l-kebîr*, nşr. Şuayb el-Arnaût-Abdullah Hirzullah (Dimaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyeye, 1430/2009), "İlim", 16; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *Sünen*, nşr. Şuayb el-Arnaût vd. (Dimaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyeye, 1430/2009), "Mukaddime", 6.

⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1423/2002), "Sulh", 5; Müslim b. Haccâc, Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbaki (Mısır: Dâru İhyâi'l-kütübi'l-Arabiyye, 1412/1991), "Akdiye", 17, 18.

⁷ Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luğa*, nşr. Abdüsselâm Muhammed Harun (y.y. Dâru'l-Fikr, 1399/1979), 1/209.

⁸ Bk. Ebû'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb, *Câmi'u'l-ülâm ve'l-hikem fi şerhi hamsine hadîşen min cevâmi'i'l-kilem*, nşr. Şuayb el-Arnaût-İbrahim Bâciş, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999/1419), 2/127; Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, nşr. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyeye, 2013), 8/397; Yûsuf el-Karadâvî, *el-Bid'atü fi'd-dîn* (Kahire: Mektebetü Vehbe, 2013/1423), 6-81. Sünnet ve Bid'at kavramlarıyla ilgili geniş bilgi için bk. Saffet Sancaklı, "Hadisler Bağlamında Bid'at Olgusu ve Bid'atle Mücadelenin Gerekliliği", *İslâmî İlimler Dergisi* 11/1 (Temmuz 2016), 21-46; Abdülvehhab Gözün, *Sünnet-Bid'at Tartışmalarının Mahiyeti ve Değerlendirilmesi* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2019).

⁹ Eser, İbn Salâh'ın iki risâlesiyile birlikte Nasiruddin el-Elbâni ve Muhammed Zühayr eş-Şâviş tarafından *Müsâcele ilmiyye beyne'l-imeyni'l-celileyni İzz b. Abdisselâm ve İbn Salâh havle sâlti'r-Regâib* ismiyle neşredilmiştir. (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405).

¹⁰ Ebû Şâme Şihâbüddîn Abdurrahmân b. İsmâil el-Makdisî, *el-İnsâf fîmâ vaka'a fi salâti'r-Regâib mine'l-ihlîlâfı* (Riyad: Dâru Mecdi'l-İslâm, 1410/1990).

¹¹ Ebû'l-Hayr Kutbüddîn Muhammed b. Muhammed el-Haydırî, "Tuhfetü'l-habâ'ib bi'n-nehî 'an salâti'r-Regâib", nşr. Abdullah Muhammed Saîd, *el-Mecelletü'l-ilmîyye li Külliyyetü'd-dirâsâti'l-İslamiyye ve'l-Arabiyye li'l-benîn bi Dımyâtî'l-cedide* 10 (Dimyat: 2022), 592-638.

leyleyi'r-Regaib'i,¹² İbn Gânim el-Makdisî'nin (öl. 1004/1596) *Red'u'r-râgib 'ani'l-cem' fi salâti'r-Regaib'i*,¹³ Muhammed Vâil el-Hanbelî'nin *Menhelü'r-râgib fi hâli hadîsi salâti'r-Regaib'i*,¹⁴ Cemal Sofuoğlu'nun İbn Abdisselâm ile İbn Salâh'a ait risaleleri neşrettiği "Regaib Namazı Hakkında Bir Münazara" adlı çalışması,¹⁵ Bünyamin Arvasî'nin "Tasavvufta Hadis Usulü Esnekliği (Regaib Namazı Bağlamında)" isimli makalesi.¹⁶

1.2. Regaib Namazının Şekli ve Dayandığı Rivayet

Regaib (receb ayının ilk cuma) gecesi akşam ile yatsı namazı arasında on iki rek'at olarak kılınan bir namazdır. İki rek'atta bir selam verilir. Her rek'atta bir Fâtîha, üç Kadr ve on iki ihlâs sûresi okunur. Namazdan sonra yetmiş kere "Allahümme sallî alâ Muhammed en-nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ âlihî" denilip secdeye kapanılır ve orada yetmiş kere "Subbûhun kuddüsün rabbü'l-melâiketi ve'r-rûh" okunur. Sonra secdeden kalkılıp yetmiş defa "Rabbi'ğfir ve'rham ve tecâvez ammâ ta'lem, inneke ente'l-eazzü'l-ekrem" duası zikredilir. İkinci defa secde edilir ve birinci secdede söylenenler tekrarlanır.

Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Kim, Receb ayının ilk perşembe günü oruç tuttuktan sonra akşamla yatsı arasında bu namazı kılıp zikredilen duaları okur ve son secdede ihtiyacını isterse o ihtiyacı mutlaka gerçekleştirilir. Allah, bu namazı kılan kişinin bütün günahlarını, deniz köpüğü, kumlar sayısı, dağlar ağırlığı ve ağaç yaprakları kadar bile olsa bağışlar. Ve o kişi kıyamet günü, cehennem hak eden ev halkından yedi yüz kişiye şefaath eder."¹⁷

Bu namazı ve müjdeleri bu şekilde açıklayan uzunca bir hadisi, Gazzâlî (öl. 505/1111) ve Abdülkâdir-i Geylânî (öl. 561/1165-66) nakletmiştir.¹⁸ İbnü'l-Cevzî (öl. 597/1201) ve Suyûtî (öl. 911/1505) de aynı hadisi uydurma hadislerle ilgili eserlerinde zikretmiştir.¹⁹ Gazzâlî hadisi senedsiz, diğerleri senediyle vermiştir.

İhyâ'yı ihtisar edenlerden İbnü'l-Cevzî, Regaib ve Berat gecesi namazları ile ilgili bir hadis sabit olmadığı gerekçesiyle onları muhtasarına almadığını belirtmiş, Cemâleddin el-Kâsımî (1866-1914) ve Salih Ahmed eş-Şâmî de bu bölümü muhtasarlarına koymamışlardır.²⁰

1.3. Regaib Namazının Ortaya Çıkışı

Gazzâlî, bu namazın müstehap olduğunu, tüm Kudüslülere bu namaza devam edip terkedilmesine müsamaha göstermediklerini gördüğünü söylemektedir.²¹

Turtûşî (öl. 520/1126) "Receb namazı bizde Beytülmakdis'te 480 yılından sonra ortaya çıktı. O namazı daha önce ne duymuş ne de görmüştük." demiş,²² İbn Abdisselâm ve Ebû Şâme el-Makdisî de aynı sözleri Turtûşî'den nakletmişlerdir.²³

İbn Receb el-Hanbelî (öl. 795/1393) receb ayına mahsus bir namazın olmadığını, Regaib namazının âlimlerinin cumhuruna göre bid'at olduğunu söylemiş, hicrî dört yüzden sonra ortaya çıktığını, bu nedenle önceki ulemânın bu namazı bilmediğini ve bundan bahsetmediğini belirtmiştir.²⁴

¹² Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed el-Heytemî, *el-İzâh ve'l-beyân limâ câe fi leyleyi'r-Regaib ve'n-nüsf min şâban*, nşr. Ahmed Fevzâz (Dimaşk: Dâru'l-Hüdâ ve'r-Reşâd, 2010).

¹³ Nürüddîn Alî b. Muhammed b. Alî el-Makdisî, *Red'u'r-râgib 'ani'l-cem' fi salâti'r-Regaib*, nşr. Muhammed b. Abdillâh el-Mebârekî (Amman: Dâru'l-Feth, 1429/2008).

¹⁴ Muhammed Vâil el-Hanbelî, "Menhelü'r-râgib fi hâli hadîsi salâti'r-Regaib", *Mecelletü't-türâsi'n-nebeviyyi*, 2/4, (Mart 2019), 129-152.

¹⁵ Cemal Sofuoğlu, "Regaib Namazı Hakkında Bir Münazara", *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1992), 13-45.

¹⁶ Bünyamin Arvasî, "Tasavvufta Hadis Usulü Esnekliği (Regaib Namazı Bağlamında)" *Genç Müttefekkirler Dergisi* 3/1 (Haziran 2022), 20-33.

¹⁷ *İhyâü ulûmi'd-dîn*'de burada biten rivayet *Gunye, el-Mevzû'ât ve el-Le'âlî*'de abartılı müjdelere devam etmektedir.

¹⁸ Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1432/2011), 1/750-751; Muhyiddîn Ebû Muhammed Abdülkâdir b. Ebî Sâlih el-Geylânî, *el-Gunye li-tâlibi tarîki'l-hak 'azze ve celle*, nşr. Ebû Abdîrrahmân Salâh b. Muhammed (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1417/1997), 1/331.

¹⁹ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *el-Mevzû'ât mine'l-ehâdisi'l-merfû'ât*, nşr. Nureddin Boyacılar (Riyad: Mektebetü Edvâi's-Selef, 1418/1997), 2/436-437; Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *el-Le'âlî'l-mesnâa fi'l-ehâdisi'l-mevzûa* (Beirut: Dâru'l-Marife, ts.), 2/55.

²⁰ Bk. İbnü'l-Cevzî, *Minhâcü'l-kâsîdîn ve müfidü's-sâdikîn*, nşr. Kâmil Muhammed el-Harrât (Dimaşk: Dâru't-Tevfîk, 1431/2010), 1/149; Kâsımî, *Mev'izâtü'l-mü'minîn min İhyâü ulûmi'd-dîn*, nşr. Asım Behcet el-Baytâr (Beirut: Dâru'n-Nefâis, 1401/1981), 89; Sâlih Ahmed eş-Şâmî, *el-Mühezzeb min ihtisari İhyâü ulûmi'd-dîn* (Dimaşk: Dâru'l-Kalem, 1413/1993), 1/158.

²¹ Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, 1/751-752.

²² Ebû Bekr Muhammed b. Velîd b. Muhammed et-Turtûşî, *Kitâbü'l-Havâdis ve'l-bida'*, nşr. Ali b. Hasen b. Ali el-Halebî el-Eserî (Demmâm: Dâru İbni'l-Cevzî, 1411/1990), 132-133.

²³ Ebû Muhammed İzzüddîn Abdülazîz b. Abdisselâm ed-Dimaşkî, et-Tergîb 'an salâti'r-Regâ'ibi'l-mevzû'a ve beyânü mâ filhâ min muhâlefeti's-süneni'l-meşrû'a, nşr. Nâsîrüddîn el-Elbânî-Muhammed Zühre eş-Şâviş (Beirut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405), 5; Şihâbüddîn Ebû Şâme Abdurrahmân b. İsmâil b. İbrâhîm el-Makdisî, *el-Bâ'is 'alâ inkâr'i'l-bida' ve'l-havâdis*, nşr. Muhammed Muhibbüddîn Ebû Zeyd (Kahire: Dâru Mecdi'l-İslâm, ts.), 117.

²⁴ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâ'ifü'l-ma'ârif fî mâ li-mevâsimi'l-âm mine'l-vezâ'if*, nşr. Yasin Muhammed es-Sevâs (Beirut: Dâru İbn Kesîr, 1420/1999), 228.

1.4. Regaib Namazı ve Rivayetiyle İlgili Değerlendirmeler

Turtûşî,²⁵ İbnü'l-Cevzî,²⁶ İbn Abdisselâm,²⁷ Ebû Şâme el-Makdisî,²⁸ Nevevî (öl. 676/1277),²⁹ İbn Teymiyye (öl. 728/1328),³⁰ Zehebî (öl. 748/1348),³¹ İbn Kayyim el-Cevziyye (öl. 751/1350),³² İbn Receb el-Hanbelî,³³ İrâkî (öl. 806/1404),³⁴ Fîrûzâbâdî (öl. 817/1415),³⁵ İbn Hacer el-Askalânî (öl. 852/1449),³⁶ Süyûtî,³⁷ İbn Arrâk (öl. 963/1556),³⁸ Ali el-Kârî (öl. 1014/1605),³⁹ Aclûnî (öl.1162/1749),⁴⁰ Zebîdî (öl. 1205/1791),⁴¹ Şevkânî (öl. 1250/1834),⁴² Leknevî (1848-1886)⁴³ ve Kevserî (1879-1952)⁴⁴ gibi birçok âlim bu namazın ve hadisinin uydurma olduğunu söylemişlerdir. Hatta İbn Teymiyye, Aclûnî, Şevkânî ve Leknevî hadisin uydurma olduğunda muhaddislerin ittifakı olduğunu belirtmişlerdir.

Regaib hadisinin senedine baktığımızda orada İbn Cezzem olarak anılan Ebu'l-Hasen Ali b. Abdullah b. el-Hasen b. Cezzem el-Hemedânî'yi (öl. 414/1023) görüyoruz ki hadisi uyduranın bu zat olduğu ifade edilmiştir. Bu kişi yalancılıkla itham edilmiş, diğer ravilerin de meçhul olduğu belirtilmiştir.⁴⁵

Nevevî, bu namazın bid'at, mezmûm, münker ve kabîh, hadisinin de batıl, şiddetli zayıf veya uydurma olduğunu ifade etmiş, *Kûtü'l-kulûb* ve *İhyâü ulûmi'd-dîn*'de⁴⁶ zikredilmesine ve doğruyu karıştırıp bu namazın müstehap olduğunu söyleyen zata (İbn Salâh) aldanmamak gerektiğini, onların bu konuda ümmete muhalefet edip hata ettiklerini söylemiştir.⁴⁷ Hz. Peygamber'in "Sonradan ortaya çıkarılmış bid'atlardan sakının. Çünkü her bid'at sapkınlıktır."⁴⁸ "Kim bizim dinimizde olmayan bir şey ortaya çıkarırsa, yaparsa o reddedilmiştir."⁴⁹ hadislerini zikrettikten sonra bu namazın sonradan ortaya çıktığını ve aslının olmadığını

²⁵ Turtûşî, *Kitâbü'l-Havâdis*, 132.

²⁶ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/436-438.

²⁷ İbn Abdisselâm, *et-Tergîb*, 4-10.

²⁸ Ebû Şâme el-Makdisî, *el-Bâ'is*, 138-226.

²⁹ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî. *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*, nşr. Muhammed Necîb el-Mutîf (Cidde: Mektebetü'l-İrşâd, ts.), 3/549; a.mlf., *Hulâsatu'l-ahkâm fi mühimâtü's-süneni ve kavâidü'l-ahkâm* nşr. Hüseyin İsmâil el-Cemel (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, ts.), 1/616; a.mlf., *el-Minhâc fi şerhi Şahîhi Müslim b. el-Haccâc* (Kahire: Müessesetü Kurtuba, 1414/1994), 8/29.

³⁰ Takyyüddîn Ahmed b. Abdilhâlîm b. Mecciddîn, *Mecmûu fetâvâ*, nşr. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım-Muhammed b. Abdurrahman (Medine: Mücemmeu'l-Melik Fehd, 1425/2004), 23/132.

³¹ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehabî, *Tertibü'l-mevzûât*, nşr. Kemal b. Besyuni Zağlûl (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 162.

³² İbn Kayyim Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr el-Cevziyye, *el-Menârü'l-münîf fi's-sahîh ve'z-za'îf*, nşr. Ebû Gudde (Haleb: Mektebü'l-Matbûâtü'l-İslâmiyye, 1390/1970), 95.

³³ İbn Receb el-Hanbelî, *Letâ'ifü'l-ma'ârif*, 228.

³⁴ Ebü'l-Fazl Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyin el-İrâkî, *el-Muğnî 'an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fi tahrîci mâ fi'l-İhyâü ulûmi'd-dîn, i mine'l-ahbâr*, nşr. Eşref b. Abdülmaksud (Riyad: Mektebetü Taberiyye, 1415/1995), 1/156.

³⁵ Meccüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî, *Sifrü's-sâ'ade*, nşr. Ahmed Abdurrahim-Ömer Yusuf Hamza (Kahire: Merkezi'l-Kitab li'n-Neşr, 1417/1997), 275.

³⁶ İbn Hacer, *Tebyînü'l-aceb bimâ verede fi şehri Receb*, nşr. Tarık b. İvazullah (Kahire: Müessesetü Kurtuba, ts.), 52-56.

³⁷ Süyûtî, *el-Le'âlî'l-masnû'a*, 2/55-56.

³⁸ Ebü'l-Hasen Nûruddîn Alî b. Muhammed b. Alî ed-Dimaşkî, *Tenzihü's-şerî'ati'l-merfû'a 'ani'l-ahbârî's-şerî'ati'l-mevzû'a*, nşr. Abdülvehhâb Andülâtîf (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1401/1981), 90-92.

³⁹ Nûriüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî, *el-Esrâru'l-merfû'a fi'l-ahbârî'l-mevzû'a*, nşr. Muhammed b. Lütfî es-Sebbâğ (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1406/1986), 438; a.mlf., *el-Masnû' fi ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû'a*, nşr. Ebû Gudde (Beyrut: Mektebü'l-Matbûâtü'l-İslâmiyye, 1414/1994), 259-260.

⁴⁰ Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ' ve müzli'l-İlbâs*, nşr. Yusuf b. Mahmud (Dimaşk: Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, ts.), 2/504, 510.

⁴¹ Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed ez-Zebîdî, *İthâfû's-sâdeti'l-müttakîn bi-şerhi esrârî İhyâ'i ulûmi'd-dîn* (Beyrut: Müessesetü't-Tarihî'l-Arabiyyi, 1414/1994), 3/423-424.

⁴² Muhammed b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî el-Yemenî, *el-Fevâidü'l-mecmû'a fi'l-ehâdisi'l-mevzû'a*, nşr. Abdurrahman b. Yahya el-Yemanî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1416/1995), 47-50.

⁴³ Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed el-Leknevî, *el-Âsârü'l-Merfû'a fi'l-ahbârî'l-mevzû'a*, nşr. Muhammed Lütfî es-Sabbâğ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1391/1971), 62-77.

⁴⁴ Zâhid el-Kevserî, *Makâlâtü'l-Kevserî* (Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikiyye, ts.), 63.

⁴⁵ Bk. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/438; Zehebî, *Tertibü'l-mevzûât*, 162; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, nşr. Ömer Abdüsselam Tedmurî (Beyrut: Dâru'l-Kitabî'l-Arabiyyi, 1413/1993), 28/351; İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-Mizân*, nşr. Ebû Gudde (Beyrut: Mektebü'l-Matbûâtü'l-İslâmiyye, 1423/2002), 6/16; a.mlf., *Tebyînü'l-aceb*, 54-55.

⁴⁶ Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, 1/750-751.

⁴⁷ Nevevî, *el-Mecmû'*, 3/549; a.mlf., *Hulâsatu'l-ahkâm*, 616.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, "Sünnet", 5; Tirmizî, "İlim", 16; İbn Mâce, "Mukaddime", 6.

⁴⁹ Buhârî, "Sulh", 5; Müslim "Akdiye", 17, 18.

belirtmiştir.⁵⁰ Nevevî, “Geceler arasında cuma gecesine bir ibadet ve oruç tahsis etmeyin.”⁵¹ hadisini açıklarken cuma gecesine bir namaz tahsis etmenin ittifakla mekruh olduğunu, âlimlerin bid’at olan Regaib namazının mekruh olduğuna bu hadisi delil getirdiklerini söyledikten sonra “Allah bu namazı uydurana kahretsin. Çünkü bu, dalâlet ve cehalet olan bid’atlardandır ve münkerdir.” demiştir.⁵²

İbn Teymiyye, Resûlullah’ın, sahâbe, tâbiîn ve imamların Regaib namazını kılmadıklarını, Mâlik (öl. 179/795), Şâfiî (öl. 204/820), Ahmed (öl. 241/855), Ebû Hanîfe (öl. 150/767), Sevrî (öl. 161/778), Evzaî (öl. 157/774), Leys (öl. 175/791) ve diğer imamlardan hiçbirinin bu namazı müstehap görmediğini söylemiştir. Bu konuda zikredilen rivayetin âlimlerin ittifakıyla uydurma kabul edildiğini, ayrıca Hz. Peygamber’in cuma gecesine bir namaz tahsisini de nehyettiğini⁵³ belirtip bu namazın aslı olmayan bir bid’at olup cemaatle de tek olarak da kılınmasının müstehap değil mekruh olduğunu ifade etmiştir. Bununla beraber Regaib gecesinin faziletiyle ilgili hadisler bulunduğunu, seleften bir topluluğun bu gecede namaz kıldığını ve bunun inkâr edilemeyeceğini belirtmiştir.⁵⁴

Aclûnî, her ne kadar *İhyâ’da* ve *Kûtûl-kulûb’da* zikredilse de Regaib namazının sünnette ve hadis imamları nezdinde sabit olmadığını, çünkü sünnetin Hz. Peygamber’in sözü veya fiili ya da takriri ile sabit olduğunu⁵⁵ ve Regaib namazıyla alakalı herhangi bir şeyin asla sabit olmadığını söylemiştir.⁵⁶

Leknevî, konuyla ilgili birçok eserden nakilde bulunduktan sonra muhaddislerin çoğunun veya tamamının ittifakıyla Regaib namazı hadisinin uydurma olduğunu, aksini söyleyenlere itibar edilemeyeceğini ve uydurma hadisle amel etmenin caiz olmadığını söyler. Bu hadisin *Gunye* ve benzeri tasavvuf kitaplarında bulunmasının da dikkate alınamayacağını, zira hadisin sabit olması konusunda bir kısım zevatın keşfine değil hadis âlimlerinin tenkit ve tespitine değer verileceğini belirtir. Muhaddislerin bu husustaki mübalağalarının da yerinde olduğunu, çünkü muhaddisler, bu namazın avam (halk, sıradan insanlar) ve havas (seçkin kişiler) arasında yayıldığını ve hadisi sahih sandıklarını görünce hadisin uydurma olduğunu söylemelerinin kendilerine vâcib olduğunu, aksi halde tasavvuf kitaplarında bunun yer alması sebebiyle avamın da ötesinde havastan birçoğunun bile aldanacağını söyler.⁵⁷

Bütün bu değerlendirmelere rağmen Ali el-Kârî *el-Edeb fi Receb* adlı risâlesinde Regaib hadisini uydurma değil zayıf saymış, büyük hadis âlimi İbn Salâh ile Gazzâlî’nin bu namazı caiz kabul etmelerinin hadise itibar etmek için yeterli olduğunu söylemiştir. Hicrî dört yüzden sonra ortaya çıkması onun bid’at-ı seyyie olmasını göstermeyeceğini zira namazın aslının kitap ve sünnette bulunduğunu belirtmiştir.⁵⁸ Nevevî’nin *Müslim* şerhindeki yukarıda zikredilen sözlerini nakledip itiraz ederek cuma gecesi tek başına veya cemaatle namaz kılan kimseye dalâlet ve cehâlet isnat edilemeyeceğini ifade etmiş ve “Namaz (Allah tarafından) meşrû kılınan en hayırlı ibadettir.”⁵⁹ hadisini zikredek “Regaib hadisinin uydurma olduğu kabul edilse bile günahı, gerçekte var olan(namaz)ı kılana değil, hadisi uyduranadır”⁶⁰ demiştir.

Ali el-Kârî burada kendisinden beklemediğimiz değerlendirmeler yapmış, teslimiyetçi bir yaklaşım sergilemiştir. Zira Gazzâlî ve İbn Salâh’ın bu namazı caiz kabul etmeleri ilgili hadise itibar edileceği anlamına gelmemektedir. Zaten İbn Salâh da hadisin uydurma olduğunu açıkça ifade etmiş, aşağıda geleceği üzere hadisi muteber saydığı için değil kitap ve sünnette mutlak namaz hakkındaki emirlerden dolayı Regaib namazına batıl denilemeyeceğini ve bu namazın men edilemeyeceğini söylemiştir. Ayrıca Ali el-Kârî uydurma hadislere dair yazdığı *el-Esrâru’l-merfûa* ile *el-Masnû’* isimli eserlerinde Regaib hadisinin uydurma olduğunu söylemiş, hatta *el-Masnû’da* bu konuda ittifak bulunduğunu belirtmiştir.⁶¹ Her iki eserinin giriş kısmında bu eserlerdeki tüm rivayetlerin uydurma olduğunda ittifak olduğunu belirtmiştir.⁶²

⁵⁰ Nevevî, *Hulâsatü’l-ahkâm*, 1/616.

⁵¹ Müslim, “Sıyâm”, 148.

⁵² Nevevî, *el-Minhâc fi şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*, 8/29.

⁵³ Müslim, “Sıyâm”, 148.

⁵⁴ İbn Teymiyye, *Mecmûu fetâvâ*, 23/132, 134, 135.

⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, 2/510.

⁵⁶ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, 2/512-513.

⁵⁷ Leknevî, *el-Âsâru’l-Merfû’a*, 74,76.

⁵⁸ Ali el-Kârî, *el-Edeb fi Receb*, nşr. Meşhûr Hasen Selman (Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî, 1411/1991), 45-46.

⁵⁹ Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd et-Tayâlisî, *el-Müsned*, nşr. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî (Cîze: Dâru Hecr, 1400/1999), 1/384; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned*, nşr. Şuayb el-Arnaût vd. (Dimaşk: Müessesetü’r-Risâle, 1995), 35/432; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nîsâbüri. *el-Müstedrek ale’s-Sahîhayn* nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1422/2002), 2/652; Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân, *el-Müsnedü’s-sahîh ale’t-tekâsîm ve’l-envâ*, nşr. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1408/1988), 2/76.

⁶⁰ Ali el-Kârî, *el-Edeb fi Receb*, 43-44.

⁶¹ Ali el-Kârî, *el-Esrâru’l-merfûa*, 438; a.mlf., *el-Masnû’*, 259-260.

⁶² Ali el-Kârî, *el-Esrâru’l-merfûa*, 99; a.mlf., *el-Masnû’*, 43-44. Ali el-Kârî’nin, eserindeki tüm rivayetlerin uydurma olduğunda ittifak olduğu iddiasına Ebû Gudde itiraz

Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa*'yı hicri 1410'dan sonra yani son yıllarında yazdığını bizzat kendisi belirtmiş ve bu eserinde *el-Edep fi Receb* isimli risâlesine atıfta bulunmuştur.⁶³ Bu da *el-Edep fi Receb* isimli risalesini *el-Esrâru'l-merfûa*'dan önce yazdığını göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu risalesinde İbn Salâh ile Gazzâlî'nin namazın caiz olduğunu söylemelerinden hareketle hadisi muteber sayma genel kabulünü ve zannını değil daha sonra kaleme aldığı her iki eserindeki hadisin uydurma olduğu görüşünü esas almak gerekmektedir.

İbn Abdisselâm ile İbn Salâh arasındaki Regaib namazının kılınıp kılınmayacağına dair tartışma da iki farklı bakış açısını sergilemesi açısından dikkate değerdir. İbn Abdisselâm Emevî camiinin imam-hatipliğine getirilince "Bid'atların yok edilmesine ve sünnetlerin yaşatılmasına çalışanlara müjdeler olsun." diyerek hatiplerin veya halkın uyguladığı birçok bid'atı ortadan kaldırmaya çalışmıştır. İptal ettiği bid'atlardan biri de Regaib namazı idi. Hicrî 637 yılı receb ayında bir hutbe okuyup bu namazın bid'at ve münker olduğunu açıklamış, İbn Salâh ve bir başka âlimin aynı görüşte olmayıp aksi fetva verdiklerini görünce de *et-Tergîb an salâti'r-Regaibi'l-mevzûa* isimli bir risale kaleme almıştır. Söz konusu risalede İbn Abdisselâm, bu namazın Resûlullah adına uydurulan bid'at bir namaz olduğunu, Kudüs'te hicrî 480 yılından sonra ortaya çıktığını ve şeriata muhalif olduğunu belirtmiştir. Ona göre âlimin bu namazı kılması, halkın bunu sünnet zannetmesine sebep olup bid'atçıların da bid'at uydurmalarını teşvik etmiş olur. Namazda sûreleri eliyle ve sair şeyle sayması kalbin huşû ve huzuruna engel teşkil eder. Bu namazın cemaatle kılınması, nâfile namazların tek olarak kılınması sünneti ile evde kılınması sünnetine ve cuma gecesine bir namaz tahsisini men eden hadise muhaliftir. Sahâbe, tâbiîn, tebeu't-tâbiîn ve diğer âlimlerden böyle bir namazın nakledilmemesi olması da bu namazın uydurulmuş olduğunu göstermektedir. Hiç kimse "Namaz (Allah tarafından) meşrû kılınan en hayırlı ibadettir."⁶⁴ hadisini delil olarak getiremez. Zira o, hiçbir şekilde şeriata muhalif olmayan namaza mahsustur. Regaib namazı ise zikredilen açılardan şeriata muhaliftir.⁶⁵

İbn Salâh da birilerinin, faziletinde şüphe olmayan değerli bir gecede insanların âdet edindikleri ibadete mâni olmaya, hadisi zayıf hatta uydurma olduğu gerekçesiyle Regaib namazını ortadan kaldırmaya çalıştıklarını belirterek *er-Reddü ale't-Tergîb an salâti'r-Regaibi'l-mevzûa* adını verdiği bir risale kaleme almıştır. Söz konusu risalede, bu husustaki hadisin isnadında kopukluk olup zayıf, bazılarının ve kendi kanaatine göre uydurma olduğunu söylemiştir. Ancak Kur'an ve sünnette mutlak namazla ilgili genel emrin altına girip müstehap olduğunu belirtmiş, İbn Abdisselâm'ın bu namazın şeriata aykırı olduğuna dair saydığı maddelere cevaplar vermiştir.⁶⁶ İbn Abdisselâm tekrar "*Tefnîdü reddi ibn Salâh*" isimli bir risale kaleme alarak İbn Salâh'a cevap vermiştir.⁶⁷

İbn Salâh ve Ali el-Kârî'nin, namazın aslının kitap ve sünnette olduğu, bu yüzden o gecede namaz kılınmasının bid'at-ı seyyie olmaması gerektiği iddiası ise, mutlak namaz için doğrudur. İbn Teymiyye'nin de ifade ettiği gibi Regaib gecesinin faziletiyle ilgili -zayıf da olsa- hadisler mevcuttur ve o gece namaz kılınması inkâr edilemez. Burada söz konusu olan ise muayyen sûreler okunarak ve tekrarlanarak belli rek'atlarla kılınan özel namazdır.

İbn Kesîr (öl. 774/1373), İbn Salâh'ın ilim ve ibadetteki değerinden, üstünlüğünden söz edip "Regaib namazının müstehap olduğu fetvası hariç onun doğru fetvaları, isabetli görüşleri vardır" diyerek bu konuda ona katılmadığını ifade etmiştir.⁶⁸

2. Berat Gecesi Namazı

Bu kısımda sırasıyla Berat gecesi namazını konu alan çalışmalar, namazın şekli ve dayandığı rivayetler, ilk olarak ortaya çıkışı, bu namaz ve rivayetlerle ilgili değerlendirmeler ele alınacaktır.

2.1. Berat Gecesi Namazını Konu Alan Çalışmalar

Birçok âlim Berat gecesine ilgili eserler yazmış, ilgili rivayetleri ve o gecede kılınan namazı ele alıp değerlendirmiştir. Bunlardan bir kısmı şunlardır: İbnü'd-Dübeysî'nin (öl. 637/1239) *Zikru ehâdîse ruviyet anî'n-Nebîyyi fi zikri Leyleti'n-nısf min şâban*'ı,⁶⁹ Ali el-

etmiş, bunun ekserisi için söz konusu olduğunu, kitapta uydurma olduğu ihtilafı olan rivayetler de bulunduğunu belirtmiştir. Bk. *el-Masnâ*' 43.

⁶³ Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa*, 354, 439. Ayrıca bk. Eserin muhakkiki es-Sebbâğ'ın giriş kısmındaki değerlendirmesi, 10.

⁶⁴ Tayâlisî, 1/384; Ahmed, 35/432; Hâkim, 2/652; İbn Hibbân, 2/76.

⁶⁵ İbn Abdisselâm, *et-Tergîb*, 4-11.

⁶⁶ Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdirrahmân eş-Şehrezürî, *er-Reddü ale't-Tergîb an salâti'r-Regaibi'l-mevzûa ve beyâni mâ fihâ min muhâlefeti's-süneni'l-meşrûa* (*Müsâceletün ilmiyyetün beyne'l-imâmeyn*), nşr. Nâsirüddîn el-Elbânî-Muhammed Zühayr eş-Şâviş (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405), 14-26.

⁶⁷ Bu üç risâle Nasıruddîn el-Elbânî ve Muhammed Zühayr eş-Şâviş tarafından *Müsâcele ilmiyye beyne'l-imameyni'l-celileyne İzz b. Abdisselâm ve İbn Salâh havle sâlti'r-Regaib* ismiyle neşredilmiştir (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405).

⁶⁸ Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr ed-Dımaşkî eş-Şâfiî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, Abdülhafız Mansûr (Bingazi: Dâru'l-Medâri'l-İslâmî, 2002), 2/782.

⁶⁹ Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Saîd b. Yahyâ b. Alî ed-Dübeysî, *Zikru ehâdîse ruviyet anî'n-Nebîyyi fi zikri Leyleti'n-nısf min şâban* ve fazlihâ, nşr. Amr Abdülmünim Selîm (Kahire: Müessesetü Kurtuba, 1413/1992).

Kârî'nin *et-Tibyân fi beyani mâ fi leyleti'n-nısf min şâban*'ı,⁷⁰ Gumârî'nin (1910-1993) *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nısf min şâban*'ı,⁷¹ Abdullah b. Abdurrahman es-Sa'd'ın *Cüz fi ehâdisi leyleti'n-nısf min şâban*'ı,⁷² Meşhûr b. Hasan'ın *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nısf min şâban*'ı,⁷³ Muhammed b. Ahmed Âmûh'un *Gâyetü'l-beyân*'ı.⁷⁴

2.2. Berat Gecesi Namazının Şekli ve Dayandığı Rivayetler

Berat (şâban ayının on beşinci) gecesi kılınan bu namaz, ya her rek'atta bir Fâtiha ve on İhlâs sûresi okunup iki rek'atta bir selam verilerek yüz rek'at olarak veya her rek'atta bir Fâtiha ve yüz İhlâs sûresi okunarak on rek'at olarak kılınır. Her iki kılımda da bin İhlâs okunmaktadır.

Birinci kılınış şeklini Ebû Tâlib el-Mekkî (öl. 386/996), Gazzâlî ve Abdülkâdir-i Geylânî, ikinci kılınış şeklini ise Gazzâlî nakletmiştir.⁷⁵

Selefin bu namazı genelde toplanıp cemaatle kıldıklarını, buna hayır namazı dediklerini, bereketini umduklarını söylemişler, bu namazla ilgili bir de rivayet nakletmişlerdir: Hasan-ı Basrî (öl. 110/728) şöyle demiştir: Hz. Peygamber'in ashâbından otuz kişi bana şunu nakletmiştir: "Kim bu gecede bu namazı kılsa, Allah ona yetmiş nazarla bakar ve her bakışta en azı bağışlanma olan yetmiş ihtiyacını karşılar."⁷⁶

İbnü'l-Cevzî ve Suyûtî de uydurma hadislerle ilgili eserlerinde birinci kılınış şeklini ve bununla ilgili üç rivayeti, ayrıca her rekatinde otuz kere İhlâs sûresi okunarak kılınan on iki rek'atlık bir namaz ile Hz. Peygamber'in on dört rek'at olarak kıldığı belirtilen bir namazı ve ilgili rivayetleri zikretmişlerdir.⁷⁷

İhyâ'yı ihtisar edenlerden İbnü'l-Cevzî, Regaib ve Berat namazları ile haftanın günleri namazlarıyla ilgili bir hadis sabit olmadığı için onları ihtisarına almadığını belirtmiş, Cemâleddin el-Kâsımî ve Salih Ahmed eş-Şâmî de bir açıklama yapmadan bu bölümü muhtasarlarına koymamışlardır.⁷⁸ Bu namaza İhlâs sûresi bin kere okunduğu için "elfiyye" de denilmiştir.⁷⁹

2.3. Berat gecesi Namazının Ortaya Çıkışı

Turtûşî, Ebû Muhammed el-Makdisî'nin kendisine Kudüs'te Berat gecesi namazının kılınmaya başlayışını şöyle anlattığını nakleder: "Bizde ilk defa 448 yılında ortaya çıktı. Kudüs'e Nablus'tan İbn Ebî Hamrâ diye bilinen bir adam geldi. Kur'an okuyuşu güzeldi. Mescid-i Aksâ'da şâban ayının yarısında (Berat gecesi) namaz kılmaya başladı. Bir adam gelip ona uydu, sonra onlara üçüncü, dördüncü kişi katıldı derken namaz bitmeden kalabalık bir cemaat oluştu. Bir sonraki yıl onunla kalabalık bir topluluk bu namazı kıldı. Böylece söz konusu namaz Mescid-i Aksâ'da ve evlerde kılınıp yayıldı ve günümüze kadar bir sünnetmiş gibi yerleşip kaldı." Turtûşî, Makdisî'ye: "Senin de bu namazı cemaatle kıldığını gördüm" dediğini onun da "Evet bu yüzden Allah'dan bağışlanmamı istiyorum." diye cevap verdiğini belirtmiştir.⁸⁰ Ebû Şâme el-Makdisî de aynı cümleleri Turtûşî'den nakletmiştir.⁸¹

2.4. Berat Gecesi Namazı ve Rivayetleriyle İlgili Değerlendirmeler

İbnü'l-Cevzî,⁸² İbn Dihye el-Kelbî,⁸³ Ebû Şâme el-Makdisî,⁸⁴ Nevevî,⁸⁵ İbn Teymiyye,⁸⁶ Zehebî,⁸⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye,⁸⁸ Irâkî,⁸⁹

⁷⁰ Ali el-Kârî, *et-Tibyân fi beyani mâ fi leyleti'n-nısf min şâban ve leyleti'l-kadr min ramazan*, nşr. Mahir Edîp Habbûş (Beyrut: Dâru'l-Lübâb, ts.).

⁷¹ Ebû'l-Fazl Abdullâh b. Muhammed b. es-Sıddîk el-Gumârî, *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nısf min şâban* Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1405/1985).

⁷² Abdullah b. Abdurrahman es-Sa'd, *Cüz fi ehâdisi leyleti'n-nısf min şâban*, nşr. Ahmed b. Abdurrazzâk-Hüsnî b. Ahmed (Riyad: Merkezü Rusûh, 2019).

⁷³ Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlü Selmân'ın *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nısf min şâban* (Ürdün: ed-Dâru'l-Eseriyye, ts.).

⁷⁴ Muhammed b. Ahmed Âmûh, *Gâyetü'l-beyân li fezzâli leyleti'n-nısf min şâban* (Yemen: Dâru Ebî Hanîfe, 1427/2016).

⁷⁵ Ebû Tâlib Muhammed b. Alî b. Atıyye el-Mekkî el-Acemî, *Kütü'l-Kulûb fi muâmeleti'l-mahbûb ve vasfi tariki'l-mürîd ilâ makâmi't-tevhîd*, nşr. Mahmud İbrahim Muhammed (Kahire: Mektebetü Dâru't-Türâs, 1422/2001), 1/189; Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, 1/754; Geylânî, *el-Gunye*, 1/348.

⁷⁶ Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kütü'l-Kulûb*, 1/189; Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, 1/753-754; Geylânî, *el-Gunye*, 1/349.

⁷⁷ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/440-445; Suyûtî, *el-Leâli'l-mesnâ*, 2/57-59.

⁷⁸ Bk. İbnü'l-Cevzî, *Minhâcü'l-kâsîdîn*, 1/149; Kâsımî, *Mev'izati'l-mü'minîn*, 89; Sâlih Ahmed eş-Şâmî, *el-Mühhezzeb*, 1/158.

⁷⁹ Ebû Şâme, *el-Bâ'is*, 116.

⁸⁰ Turtûşî, *Kitâbü'l-Havâdis*, 132-133.

⁸¹ Ebû Şâme el-Makdisî, *el-Bâ'is*, 116-117;

⁸² İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/440-445.

⁸³ İbn Dihye el-Kelbî, *Mâ veduha ve's-tebâne*, 46.

⁸⁴ Ebû Şâme, *el-Bâ'is*, 124-137.

⁸⁵ Nevevî, *el-Mecmû'*, 3/549; a.mlf., *Hulâsati'l-ahkâm*, 1/616.

⁸⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 23/134.

⁸⁷ Zehebî, *Tertîbü'l-mevzûât*, 162-163.

⁸⁸ İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menârü'l-münîf*, 98-99.

⁸⁹ Irâkî, *el-Muğnî*, 1/157.

Fîrûzâbâdî,⁹⁰ Suyûtî,⁹¹ Halebî (öl. 956/1549),⁹² İbn Arrâk,⁹³ Ali el-Kârî,⁹⁴ Aclûnî,⁹⁵ Zebîdî,⁹⁶ Şevkânî,⁹⁷ Leknevî⁹⁸ ve Abdullah el-Gumârî⁹⁹ Berat (şâban ayının on beşinci) gecesi rivayetlerinin ve namazının uydurma olduğunu söylemişlerdir.

İbnü'l-Cevzî “Şâbanın Yarı Gecesi Namazları” başlığı altında Ali b. Ebî Tâlib (öl. 40/661), İbn Ömer (öl. 73/693) ve Ebû Ca'fer el-Bâkır (öl. 114/733) tarikiyle gelen ve yüz rek'at namazdan söz eden üç rivayet nakleder ve hadisin uydurma olduğunda şüphe olmadığını, üç tarikte de ravilerin çoğunun meçhul olduğunu ve zayıf ravilerin bulunduğunu söyler. Bu namazı kılan birçoklarının kısa gecelere denk geldiğinde namazdan sonra uyuyup sabah namazını kaçırdıklarını ve sabah tembel tembel kalktıklarını gördüğünü, cahil imamların Regaib ve benzeri namazları avam cemaati camiye toplama ve riyasette öne geçme vesilesi yaptıklarını, hikayeci vaizlerin meclislerini bunları zikrederek doldurduklarını belirtir. Ayrıca on iki ve on dört rek'at olarak kılan iki namaz ve rivayetlerini zikreder ve onların da uydurma olduğunu belirtir. Başka uydurma namazlar da nakledildiğini, batıl oluşu gizli olmayan bu namazları zikrederek konuyu uzatmayı uygun görmediğini söyler. Söz konusu uydurma rivayetlerde zikredilen Hz. Peygamber'in bu namazı kılanla ilgili verdiği şu müjdelerin de çok abartılı olduğu görülmektedir:

“Kim bu namazı kılsa, Allah o kişinin o gece her isteğini yerine getirir. Levh-i mahfûzda şakî yazılmışsa silinip saîd yazılır. Allah ona yetmiş bin melek gönderir. Melekler o kişinin günahlarını siler ona sevaplar yazar, derecelerini yükseltirler. Allah adn cennetine yetmiş bin veya yedi yüz melek gönderir. Onun için şehirler, köşkler inşa ederler, ağaçlar dikerler. O gece ölürse şehid olarak ölür. O gece İhlâs sûresini okuyana yetmiş şehid sevabı verilir. Öncesinde kıldığı ve sonrasında kılacağı namazları kabul edilir. Anne babası cehennemde ise ve onlara dua ederse müşrik değilse cehennemden çıkarılıp cennete konurlar...”¹⁰⁰

Suyûtî de İbnü'l-Cevzî'yi hadisin uydurma olduğu hususunda onaylamıştır.¹⁰¹

Ebû Şâme el-Makdisî, bu gecenin Hz. Peygamber'in namaz kıldığı ve ihyâ ettiği gecelerden bir gece olduğunu belirtir. Bununla birlikte mahzurlu ve münker olanın ise, bazı gecelere belli vasıflara haiz hususî bir namazın tahsis edilişi ve bunun İslâm'ın şiarı gibi izhar edilişi, insanlar arasında dolaşımı, çocuklara öğretilmesi, farzlardan daha çok muhafazası gibi hususlar olduğunu söyler.¹⁰²

Nevevî, Regaib namazıyla ilgili söylediği şeyleri bu namaz için de söyler: Bu namazın bid'at, mezmûm, münker ve kabîh, bu konudaki hadisin batıl, şiddetli zayıf veya uydurma olduğunu, *Kütü'l-kulûb* ve *İhyâü ulûmi'd-dîn*'de¹⁰³ zikredilmiş olmasına ve doğruyu karıştırıp bu namazın müstehap olduğunu söyleyen zata (İbn Salâh) aldanmamak gerektiğini ve onların bu konuda ümmete muhalefet edip hata ettiklerini söyler.¹⁰⁴ Hz. Peygamber'in “Sonradan ortaya çıkarılmış bid'atlardan sakının. Çünkü her bid'at sapkınlıktır.”¹⁰⁵ “Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o reddedilmiştir.”¹⁰⁶ hadislerini zikrettikten sonra “Bu namaz sonradan ortaya çıkmıştır, aslı yoktur.” der.¹⁰⁷

İbn Teymiyye bu konu ile alakalı görüşünü şu şekilde açıklamıştır:

“Şâban ayının on beşinci gecesi kişi, seleften bir kısmının yaptığı gibi tek başına veya özel bir cemaatle namaz kılsa bu, en güzelidir. Fakat bin İhlâs sûresiyle yüz rek'at namaz kılmak için toplanmak gibi belirli bir namaz için mescitte daimî olarak toplanmak bid'attır. Bunu imamlardan hiç birisi müstehap görmemiştir. Bu husustaki hadisin uydurma olduğunda hadis âlimleri arasında bir tartışma da yoktur.”¹⁰⁸

⁹⁰ Fîrûzâbâdî, *Sifri's sa'ade*, 275.

⁹¹ Suyûtî, *el-Leâli'l-Mesnâ*, 2/57-60.

⁹² İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm el-Halebî, *Guruyetü'l-Mütemellî fi Şerhi Münyeti'l-Musallî* (Dersâdet: Arif Ef. Matbaası, 1325), 433-434.

⁹³ İbn Arrâk, *Tenzihü's-şer'ati'l-merfû'a*, 2/93-94.

⁹⁴ Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a*, 439-440; a.mlf., *el-Maşnû'*, 259.

⁹⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2/504.

⁹⁶ Zebîdî, *İthâfû's-sâdeti'l-müttakîn*, 3/425-427.

⁹⁷ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmû'a*, 50-51.

⁹⁸ Leknevî, *el-Âsârü'l-Merfû'a*, 82-85.

⁹⁹ Gumârî, *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nisf min şâban*, 30.

¹⁰⁰ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/440-443.

¹⁰¹ Suyûtî, *el-Leâli'l-mesnâ*, 2/57-59.

¹⁰² Ebû Şâme el-Makdisî, *el-Bâ'is*, 123.

¹⁰³ Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, 1/750-751.

¹⁰⁴ Nevevî, *el-Mecmû'*, 3/549; a.mlf., *Hulâsatü'l-ahkâm*, 616.

¹⁰⁵ Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 5; Tirmizî, “İlim”, 16; İbn Mâce, “Mukaddime”, 6.

¹⁰⁶ Buhârî, “Sulh”, 5; Müslim, “Adiye”, 17, 18.

¹⁰⁷ Nevevî, *Hulâsatü'l-ahkâm*, 616.

¹⁰⁸ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 23/131, 134.

İbn Kayyim el-Cevziyye bu namazın İslam'da hicrî dört yüzden sonra Beytülmağdis'te ortaya çıktığını ve bununla ilgili birçok hadis uydurulduğunu söylemiş, sünnete dair az da olsa nasibi olan kişinin bu tür hezeyanlara aldanmasının, bu namazı kılmasının şaşılacak iş olduğunu belirtmiş ve söz konusu hadisleri zikretmiştir.¹⁰⁹

Ali el-Kârî, *el-Masnû'* ve *el-Esrâru'l-merfûa* isimli eserlerinde, şâban ayının on beşinci (Berat) gecesi her rek'atta on, toplamda bin ihlâs sûresi okunarak kılınan yüz rek'at namazın uydurma olduğunu, bu namazın *Kûtü'l-kulûb*,¹¹⁰ *İhyâü ulûmi'd-dîn*¹¹¹ ve Sa'lebî'nin tefsirinde zikredilmesine aldanmamak gerektiğini söylemiş, sünnete dair az da olsa nasibi olan kişinin bu tür hezeyanlara aldanmasının ve bu namazı kılmasının şaşılacak iş olduğunu, bu namazın İslâm'da hicrî dört yüzden sonra Beytülmağdis'te ortaya çıktığını ve bu konuda birçok hadis uydurulduğunu belirtmiş, bunlardan iki tanesini zikredip "Ve bunların dışında sahih olmayan birçok hadis." diyerek sözünü noktalamıştır.¹¹²

Uydurma hadisler dair yazdığı iki eserinde yukarıdaki cümleleri ifade eden Ali el-Kârî, *et-Tibyân fi beyani mâ fi leyleti'n-nısf min şâban* isimli risâlesinde ise, Hz. Peygamber'in şâban ayının yarısı (Berat) gecesi on dört rek'at namaz kıldığına dair Beyhakî rivayetini ve Beyhakî'nin "Bu hadis uydurmaya benziyor, münkerdir, rivayetinde meçhul raviler vardır."¹¹³ değerlendirmesini nakledip ravilerin meçhul, lafızlarının münker olmasının hadisin uydurma olmasını gerektirmeyeceğini, zayıf olduğuna hükmedilmesi gerektiğini söylemiştir. Bununla birlikte amellerin faziletleri konusunda zayıf hadisle amel edilebileceğini, o gece mutlak olarak nâfile namaz kılınabileceğinin sahih yollarla sabit olduğunu, hadisin zayıflığının kemmiyet ve keyfiyetini beyana zarar vermediğini belirtmiştir. Dolayısıyla farklı bölgelerdeki insanların kıldığı, Geylânî ve Gazzâlî'nin zikrettiği yüz rek'at namazın caiz olduğunu, Hz. Peygamberden geldiği sahih olmasa bile onun devamlı da olsa kılınmasına bir mâni bulunmadığını, fakat sünnet olduğuna inanmanın ve bazı fakihlere göre cemaatle kılmanın doğru olmadığını söylemiştir.¹¹⁴

Leknevî, Ali el-Kârî'nin bu cümlelerini naklettikten sonra itiraz ederek öncelikle söz konusu hadisin zayıf değil uydurma olduğunu söyler. Amellerin faziletleri konusunda zayıf hadisle amel edilebilirlik konusunda ittifak bulunmadığını, bunun, çoğunluğun görüşü olup hadisin çok zayıf olmaması şartına bağlı olduğunu belirtir. Hz. Peygamber'in o gecede nâfile namaz kıldığı meselesine gelince kişinin Berat gecesini namaz, dua gibi dilediği ibadetle geçirmesinin müstehaplığına bir itiraz bulunmadığını söyleyip ilgili rivayetleri nakleder. Bu husûsî namazın bu özel şekliyle müstehaplığına ve Hz. Peygamber'den sabit olmasına itiraz edildiğini belirtir. Zira namazın en hayırlı ibadet olması ve o gecede mutlak namazın müstehap oluşu bu husûsî namazın sabit olduğunu ifade etmez. Leknevî, bu ve benzeri namazları böyle gecelerde kılanların bunu rastgele yapmadıklarını, şer'an sabit olduğuna inandıklarını ve belirli bir sevap alacaklarını sandıklarını dolayısıyla şeriatla olmayan bir şeyi şeriatla saydıkları endişesiyle men edilmeleri gerektiğini söyler.¹¹⁵

İbnü'l-Cevzî ve Gumârî de söz konusu Beyhakî rivayetinin uydurma olduğunu söylemişlerdir.¹¹⁶ Aclûnî, Berat namazıyla alakalı herhangi bir haberin asla sabit olmadığını ifade etmiştir.¹¹⁷ Abdullah el-Gumârî de bu gecede ne sahih ne zayıf bir yolla gelen bir namaz bulunmadığını, bu konudaki hadislerin uydurma olduğunu belirtmiş, avam ile hadis konusunda bilgisiz âlimlerin aldanmaması için bunlara tembihle bir beis olmadığını söyleyerek konuyla ilgili uydurma altı rivayet nakletmiştir.¹¹⁸

3. Âşûrâ Günü Namazı

Bu kısımda Âşûrâ günü namazı ile ilgili çalışmalar, namazın şekli ve rivayetleri, namaz ve rivayetle ilgili değerlendirmeler ele alınacaktır.

3.1. Âşûrâ Günü Namazı ile İlgili Çalışmalar

Âşûrâ (muharrem ayının onuncu) gününün faziletini, o günde namaz kılıp, oruç tutmak gibi ibadetleri ve o günde yapılması güzel görülen işleri konu alan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bir kısmı şunlardır: Abdülhâlik b. Ali ez-Münzirî'nin (öl. 656/1258) *Meclisün fi fazlı savmi yevmi âşûrâ'sı*,¹¹⁹ Zebîdî'nin (öl. 1201/1786) *Hasmu mâddeti'l-mirâi fi salâti yevmi*

¹⁰⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menârü'l-münîf*, 99.

¹¹⁰ Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtü'l-Kulûb*, 1/189.

¹¹¹ Gazzâlî, *İhyâü ulûmi'd-dîn*, 1/754.

¹¹² Ali el-Kârî, *el-Masnû'*, 259-260; a.mlf., *el-Esrâru'l-merfûa*, 439-440.

¹¹³ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî, *Su'abü'l-îmân*, nşr. Abdülalî Abdilhamid Hâmid (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1423/2003), 5/366.

¹¹⁴ Ali el-Kârî, *et-Tibyân*, 19-20.

¹¹⁵ Leknevî, *el-Âsârü'l-Merfû'a*, 80-82.

¹¹⁶ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/444-445; Leknevî, *el-Âsârü'l-Merfû'a*, 81; Gumârî, *Hüsni'l-beyân*, 30-31.

¹¹⁷ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafî*, 2/512-513.

¹¹⁸ Gumârî, *Hüsni'l-beyân*, 30-34.

¹¹⁹ Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî el-Münzirî, *Meclisün fi fazlı savmi yevmi âşûrâ*, (Beirut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1423/2002).

âşûrâ'sı,¹²⁰ Muhammed b. Lütfî es-Sabbağ'ın *Yevmü âşûrâ'sı*,¹²¹ Ebû Abdillâh Hamza el-Cezâirî'nin *Tenbîhü'l-fuzalâ li'l-ehâdisi'z-zaîfe ve'l-mevzûa el-vâride fi yevmi âşûrâ'sı*,¹²² Muhammed Hasan Yusuf'un *Fazlu şehri'llahi'l-muharrem ve yevmi âşûrâ'sı*,¹²³ Rana Sena Mutağ'ın *Âşûrâ Gününün İslâm'daki Önemi ve Bu Günle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi* isimli Yüksek Lisans Tezi.¹²⁴

3.2. Âşûrâ Namazının Şekli ve Rivayetleri

Âşûrâ günü namazı, ya her rek'atta bir Fâtiha, eli İhlâs sûresi okunarak kılınan dört rek'at veya her rek'atında birer kere Fâtiha, Zilzâl, Kâfirûn ve İhlâs sûreleri okunarak iki selamla kılınan dört rek'atlık ya da öğle ile ikindi arasında her rek'atında bir Fâtiha, on Âyete'l-kürsî, on bir İhlâs, beşer Felak ve Nâs sûreleri okunarak kılınan kırk rek'atlı bir namazdır.

Bu namazın birinci ve ikinci kılınış şekliyle ilgili rivayeti Geylânî, üçüncü kılınış şekli ile ilgili rivayeti ise İbnü'l-Cevzî nakletmiştir. İbnü'l-Cevzî birinci kılınış Âşûrâ gecesinde olarak rivayet etmiştir.¹²⁵

Birinci rivayetin devamında bu namazı kılan kişinin geçmiş elli yıllık ve gelecek elli yıllık günahlarının bağışlanacağı ve onun için mele-i a'lâda nurdan bin minber yapılacağı müjdesi vardır.¹²⁶ Üçüncü rivayetin devamında da bu namazı kılıp sonrasında yetmiş kere istiğfar eden kişiye firdevs cennetinde içerisinde yeşil zümrüitten bir ev bulunan beyaz kubbe verileceği, bu evin genişliğinin üç bu dünya kadar olacağı gibi müjdeler verilmiştir.¹²⁷

3.3. Âşûrâ Namazının Şekli ve Rivayetiyle İlgili Değerlendirmeler

İbnü'l-Cevzî,¹²⁸ Mevsilî (öl. 622/1225),¹²⁹ İbn Teymiyye,¹³⁰ Zehebî,¹³¹ Fîrûzâbâdî,¹³² Suyûtî,¹³³ İbn Arrâk,¹³⁴ Heytemî,¹³⁵ Fettenî (öl. 986/1578),¹³⁶ Ali el-Kârî,¹³⁷ Melibârî (öl. 1028/1619),¹³⁸ Aclûnî,¹³⁹ Şevkânî¹⁴⁰ ve Leknevî¹⁴¹ âşûrâ günü namazı ile ilgili hadisin uydurma olduğunu söylemişlerdir.

Mevsilî ve Fîrûzâbâdî, âşûrâ günü orucunu Hz. Peygamber'in tutup tavsiye ettiğine dair rivayetler bulunduğunu,¹⁴² oruç dışında o günün fazileti, o günde namaz kılmanın, kına, yağ, sürme kullanmanın ve diğer şeylerin fazileti hususundaki rivayetlerin uydurma olduğunu söylemişlerdir.¹⁴³

Heytemî, âşûrâ gününde namaz kılmak, gusletmek, kına kullanmak, yeni elbiseler giymek gibi hususlarda Hz. Peygamber'den de sahâbeden de sahih bir rivayet gelmediğini, dört imam dahil hiçbir imamın bunu güzel görmediğini, o gün gerçekleştiği söylenen Hz. İbrahim'in ateşten kurtarılması, Hz. Yusuf'un babasına kavuşması gibi olayların da uydurma olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁴

Abdülhâlik el-Yemenî (öl. 1201/1786) de âşûrâ günü namazıyla ilgili hadisin uydurma olduğunu, onu rivayet etmenin ve

¹²⁰ Abdülhâlik b. Ali ez-Zebîdî, *Hasmu mâddeti'l-mirâi fi salâti yevmi âşûrâ* (Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1435/2014).

¹²¹ Muhammed b. Lütfî es-Sabbağ, *Yevmü âşûrâ* (Riyad: Dâru'l-Verrâk, 1420/2000).

¹²² Ebû Abdillâh Hamza el-Cezâirî, *Tenbîhü'l-fuzalâ li'l-ehâdisi'z-zaîfe ve'l-mevzûa el-vâride fi yevmi âşûrâ* (Medine: Mektebetü Dâru'n-Nasîha, 1428/2007).

¹²³ Muhammed Hasan Yusuf, *Fazlu şehri'llahi'l-muharrem ve yevmi âşûrâ* (Kahire: Mektebetü't-tevhîd, 1425).

¹²⁴ Rana Sena Mutağ, *Âşûrâ Gününün İslâm'daki Önemi ve Bugünle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi* (Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

¹²⁵ Geylânî, *el-Gunye*, 2/88; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/432-433.

¹²⁶ Geylânî, *el-Gunye*, 2/88; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/432.

¹²⁷ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/433.

¹²⁸ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, 2/433.

¹²⁹ Ebû Hafs Ziyâüddîn Ömer b. Bedr b. Saîd el-Mevsilî, *el-Muğni'ani'l-hifzi ve'l-kitâb bi-kavlihim lem yasihha şey'ün fi hâze'l-bâb* (Kahire: el-Matbaati's-Selefiyye, 1342), 36.

¹³⁰ İbn Teymiyye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, 25/300.

¹³¹ Zehebî, *Telhîsu Kitabu'l-mevzûât*, nşr. Ebû Temim Yasir b. İbrahim (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1419/1998), 184.

¹³² Fîrûzâbâdî, *Sifri's sa'âde*, 276.

¹³³ Suyûtî, *el-Leâli'l-Mesnâa*, 2/54-55.

¹³⁴ İbn Arrâk, *Tenzîhü's-şer'ati'l-merfû'a*, 2/89.

¹³⁵ Heytemî, *es-Savâ'iku'l-muhrîka fi'r-reddi alâ ehli'l-bida' ve'z-zenâdika*, nşr. Ahmed et-Tahhân-Âdil Şûşa (Kahire: Mektebtü Feyyâz, 1429/2008).

¹³⁶ Cemâlüddîn Muhammed Tâhir b. Alî el-Fettenî, *Tezkiretü'l-mevzûât* (Kahire: İdâretü't-Tibâati'l-Müniriyye, 1343), 43.

¹³⁷ Ali el-Kârî, *el-Maşnâ*, 259.

¹³⁸ Ahmed Zeynüddîn b. el-Kâdî Muhammed Melibârî, *Fethu'l-mu'in bi-şerhi Kurreti'l-ayn*, nşr. Bessâm Abdülvehhâb (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1424/2004), 170.

¹³⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 2/504, 513.

¹⁴⁰ Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmû'a*, 47.

¹⁴¹ Leknevî, *el-Âsârü'l-Merfû'a*, 90-91.

¹⁴² Müslim, "Siyam", 133, 196, 197.

¹⁴³ Mevsilî, *el-Muğni'ani'l-hifzi ve'l-kitâb*, 36; Fîrûzâbâdî, *Sifri's sa'âde*, 276.

¹⁴⁴ Heytemî, *es-Savâ'iku'l-muhrîka*, 507.

insanlara okumanın caiz olmadığını söylemiştir. Hadisle fikhî cem etmiş, cerh ve ta'dîl ehli olan hadis hafızı imamlara göre âşûrânın faziletiyle ilgili sadece oruç tutma¹⁴⁵ ve o günde ailesinin nafakasında genişlikte bulunma¹⁴⁶ konusunda rivayet bulunduğunu, bu hususu Irâkî, İbn Hacer, İbn Teymiyye ve İbn Kayyim'in de açıkça ifade ettiğini belirtmiştir.¹⁴⁷

Leknevî uydurma hadislerden bahseden kitabının baş tarafında kendisine âşûrâ günü namazı, kemmiyeti (kaç rek'at olacağı), keyfiyeti (şekli) ve sevabı sorulduğunu ve şöyle cevap verdiğini söyler: "Hiçbir muteber rivayette, âşûrâ gününe ve senenin diğer mübarek günlerine mahsus olmak üzere kılınacak kemmiyet ve keyfiyet bakımından muayyen bir namaz yoktur. Bu hususta zikrettikleri rivayetlerin tamamı uydurmadır. Sabit olup husûsî bir ecri olduğuna inanarak onunla amel etmek helal değildir." Âşûrâ günü ve gecesi namazları ile senenin diğer gün ve gecelerine dair namazların ve bunlarla ilgili rivayetlerin tasavvuf şeyhlerinin kıymetli eserlerinde zikredildiği, bunlarla amel edilemeyeceğine ve uydurma olduklarına nasıl hükmedileceği sorusuna da şöyle cevap verdiğini belirtir: "Söz konusu hadislerin o şeyhlerin kitaplarında zikredilmesine itibar edilmez. Çünkü onlar muhaddis olmadıkları gibi hadisleri, kitaplarında senediyle nakleden hadisçilerden birine de isnad etmemişlerdir."¹⁴⁸

4. Regâib ve Berat Geceleri ile Âşûrâ Günü Namazlarının Kılınıp Kılınamayacağıyla İlgili Değerlendirmeler

Söz konusu namazlarla ilgili rivayetlerin uydurma oldukları yukarıda etraflıca ortaya konulmuştur. Ancak buna rağmen bu namazların kılınıp kılınamayacağı âlimler arasında tartışma konusu olmuştur. Burada bu husustaki görüşler nakledilecektir.

İbn Dihye el-Kelbî, Regaib ve Berat gecesi namazlarının Kudüs'te hicrî dört yüzden sonra ortaya çıktığını Turtûşî'den naklettikten sonra bu hususta Hz. Peygamber'den bir şey nakledilmediğini, bunları şeriatla oynayanların uydurduğunu, bunları idarecinin menetmesi, âlimlerin alıkoyması gerektiğini söylemiştir.¹⁴⁹

Nevevî, Regaib ve Berat gecesi namazlarının bid'at, mezmûm, münker, kabîh ve mekruh olduğunu, "Geceler arasında cuma gecesine bir namaz tahsis etmeyin."¹⁵⁰ hadisinin Regaib namazının mekruhluğuna delil getirildiğini söyledikten sonra "Allah bu namazı uydurana kahretsin. Çünkü bu, sapkınlık ve cehalet olan bid'atlardandır." demiştir.¹⁵¹

Halebî, Regaib ve Berat gecesi namazlarıyla ilgili rivayetlerin âlimler tarafından uydurma olduğuna hükmedildiğini, dolayısıyla bu namazların cemaatle kılınmasının bid'at ve mekruh olduğunu şu dokuz maddede açıklamıştır: Nâfile bir namazın cemaatle kılınması, ihlâs ve Kadr sûrelerinin tahsisi, cuma gecesine namaz tahsisi, halkın onu sünnet sayması, onu kılmanın hadis uyduranları hadis uydurmaya teşvik etmesi, sûrelerin sayılmasının huşûya mani olması, iftarın acele yapılması sünnetine muhalif olması, namazdan sonra sadece secde yapılmasının mekruh oluşu, sahâbe tâbiîn ve sonraki müctehid imamlardan bu namazın nakledilmemiş olması.¹⁵² Bu namazın bid'at ve mekruh oluşunun zikredilen gerekçelerine bakıldığında cemaatle kılınmasa da aynı hükmü alacağı anlaşılmaktadır.

Melibârî de Regaib ve Berat geceleri ile âşûrâ günü namazlarının bid'at, kabîh ve mezmûm olup kılınanların günahkâr olacaklarını ve idarecilerin bu namazların kılınmasını engellemeleri gerektiğini, hadislerinin de uydurma ve batıl olduğunu söylemiştir.¹⁵³

Abdülhâlik el-Yemenî, âşûrâ hadislerinin uydurma olduğunu, muteber fikhî metinleri ve şerhlerinde, fetva kitaplarında, muteber hadis metinleri ve şerhlerinde bu namazın geçmediğini belirtmiştir. Âlim birinin bu namazı kılması durumunda insanların onu sünnet zannedip Hz. Peygamber'e yalan uyduracağı, hadis uyduranlara cesaret vereceği gibi sakıncaları sıralamış ve bu namazı kılmanın ötesinde ona inanmanın bile haram olduğunu söylemiştir. Faziletli geceleri meşrû şekilde ihyâ etmenin sünnet olduğunu; ancak o vaktin husûsî bir şekilde, özel bir namaz veya zikirle kayıtlı olmasının ve insanların ona davet edilmesinin o namazı o şekilde ve o sayıyla sünnet zannettireceğini, şeriatın buna izin vermediğini, belli sayı ve vakitle ibadet belirlemenin sadece vahiyyle olabileceğini ifade etmiştir. Bir kısım zevâtın bu namazın müstehap olduğunu söylemelerinin, hadis ve fikhî cem eden, sahîh, zayıf ve uydurma hadislerin arasını ayıran uzman âlimlere değil, salih insanların kitaplarına itimat etmelerinden

¹⁴⁵ Müslim, "Siyam", 133, 196, 197.

¹⁴⁶ Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, nşr. Hamdî Abdülmecid es-Silefi (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1983), 10/94; Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, 5/331-334. Beyhakî, Hadisin senedleri zayıf olsa da birbirleriyle kuvvet kazandıklarını söylemiş; ancak Elbânî, kuvvet kazanabilmesi için gerekli olan 'zayıflığın çok şiddetli olmaması' şartının burada bulunmadığını belirtip buna itiraz etmiş ve gerekli açıklamaları yapmıştır. Bk. Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi'z-zâife ve'l-mevzûa*, (Riyad: Mektebetü'l-meârif, 1412/1992), 14/738-743.

¹⁴⁷ Abdülhâlik b. Ali b. ez-Zeyn b. Muhammed el-Mizcâcî el-Yemenî, *Hasma müddeti'l-mirâ fi salâti yevmi âşûrâ*, nşr. Muhammed Halid Kellâb (Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1435/2914), 25.

¹⁴⁸ Leknevî, *el-Âsârü'l-Merfû'a*, s. 8.

¹⁴⁹ İbn Dihye el-Kelbî, *Mâ veduha ve's-tebâne*, 44-47.

¹⁵⁰ Müslim, "Siyam", 148.

¹⁵¹ Nevevî, *el-Minhâc fi Şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*, 8/29; a.mlf., *el-Mecmû'*, 3/549; a.mlf., *Hulâsatü'l-ahkâm*, 616.

¹⁵² Halebî, *Şerhu'l-Münye el-Kebîr*, 433;

¹⁵³ Melibârî, *Fethu'l-mu'în*, 170; a.mlf., *İrşâdü'l-ibâd ilâ sebîli'r-reşâd*, nşr. Muhammed Nûr Hasan el-Hallâk (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1439/2018), 152.

kaynaklandığını belirtip “Ehl-i hadis olmasaydı dileyen dilediğini söylerdi.” demiştir.¹⁵⁴

İbn Âbidîn, *el-Münye* şârihleri İbn Emîru Hâc (öl. 879/1474) ve Halebî'ye atıfta bulunarak Regaib namazını genişçe ele aldıklarını, ilgili rivayetin batıl ve uydurma olduğunu söylediklerini, İbn Gânim el-Makdisî'nin *Red'u'r-râğib 'ani'l-cem' fi salâti'r-Regaib'i* isimli güzel bir eseri olup orada dört mezheb âlimlerinin sözlerinin çoğunu naklettiğini belirtir.¹⁵⁵

Leknevî, hakkında husûsî nas bulunmayan bu ve benzeri uydurulan namazların kılınıp kılınmaması hususunda farklı görüşlere sahip iki grup olduğundan söz eder:

Birinci grup (Müteşeddît): Bu namazların kılınmasını meneden, bunların sünnete muhalif, bid'at ve sofiyenin îcadlarından olduğuna hükmeden katı davranan grup.

İkinci grup (Mütesâhil): Bu namazları kılma taraftarı olan, hatta bu namazlara, Hz. Peygamber'den ve sahabeden sabit olan namazları kılmaya gösterdiği ihtimamdan daha fazla ihtimam gösteren müsamahakâr grup.

Leknevî, birinci grubun katılığının sofiyenin büyüklerine ta'n etmeye, ikinci grubun müsamahakârlığının da bunların sünnet olduğuna inanmaya kadar vardığını söyleyip her iki grubun görüşlerini ve bu görüşlere itirazlarını ifade ederek üçüncü ve orta bir yol izlediğini, katılık ve aşırı müsamahakârlıktan uzak insaflı herkesin bunu tercih edeceğini belirtmiştir.

Leknevî'ye göre bu husûsî namazları özel şekilleriyle eda etmek, söz konusu namazların şeriata aykırı bir durumu ihtiva etmemesi ve şu şartlara uyulması halinde zarar vermez ve kılan men edilemez:

1. Kişinin, bu namazlara, rivayetle sabit namazlardan özellikle farz ve vaciplerden daha fazla ihtimam göstermemesi.
2. Bu namazların, Hz. Peygambere ait olduğunu zannetmemesi.
2. Rivayet edilen hadislerin sabit olduğunu vehmetmemesi.
3. Bunların şer'î ibadetler gibi müstehap olduğuna inanmaması.
4. Onları şeriatın men ettiği bir zorunlulukla zorunlu görmemesi. Çünkü zorunlu olmayı zorunlu görmeye götüren her mubah şeriatte kerih kabul edilmiştir.
5. Hz. Peygamber'in açıkça ifade ettiği husûsî sevapların terettüb ettiği gibi (uydurma rivayetlerde) bu namazlara tahsis edilen sevabın terettüb edeceğine inanmaması.
6. Onları gerekli görüp eda etmek, sünnet olmayı sünnet, sünneti de bid'at zannetmek suretiyle cahillerin inançlarını bozmaması.¹⁵⁶

el-Mevsûatü'l-fikhyye'de bid'at, hakikî ve izafî kısımlarına ayrılıp Regaib ve Berat geceleri namazları izafî bid'at kabul edilmiş, namazın aslına nazaran meşrû, belli bir vakitte belli şekilde kılınmasına nazaran meşrû olmadığı, dolayısıyla zatî itibariyle meşrû, ârizî şeyler itibariyle bid'at olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁷

Sonuç

Hakkında husûsî nas bulunmayan, Regaib, Berat ve âşûrâ gün ve gecelerinde kılınıp bir kısım kıraat ve şekilleri ihtiva eden özel namazların sonradan ortaya çıktığı ve rivayetlerinin uydurulmuş olduğu âlimlerin ittifakıyla sabittir. Yine uydurulmuş bir hadisin, uydurulduğunu söylemenin ve ondan sakındırmanın dışında herhangi bir maksatla rivayet edilmesinin caiz olmadığı hususunda da görüş birliği vardır. Bu namazları kılanlarla ilgili verilen abartılı müjde ve sevaplara inanmak da doğru değildir.

Bu sebeple âlimlerin çoğu; Hz. Peygamber, sahâbe, tâbiîn ve imamların kılmadığı, muteber fıkıh metin ve şerhleri ile hadis metin ve şerhlerinde geçmeyen, sonradan ortaya çıkan bu namazların bid'at, münker, mekruh ve kabîh olduğunu belirtmişler, hatta bazı âlimler kılanların günahkâr olacağını ve idarecilerin bu namazların kılınmasını engellemeleri gerektiğini söylemişlerdir. Bu, gün ve geceler de dahil olmak üzere senenin herhangi bir zaman diliminde kerahet vakti olmamak kaydıyla mutlak olarak namaz kılmak ise tartışmasız caiz kabul edilmiştir.

Ancak İbn Salâh, Ali el-Kârî gibi bazı âlimler bu namazların, âyet ve hadislerle sabit olan mutlak namazlara dahil olup kılınabileceğini söylemektedirler.

¹⁵⁴ Abdülhâlik el-Yemenî, *Hasmu mâddeti'l-mirâ fi salâti yevmi âşûrâ*, 25-27, 32-34, 37.

¹⁵⁵ Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz ed-Dimaşkî, *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvez (Riyad: Dâru Alemi'l-Kütüb, 1423/2003), 2/470.

¹⁵⁶ Leknevî, *el-Âsâru'l-Merfû'a*, 117-122.

¹⁵⁷ *el-Mevsûatü'l-fikhyye* (Kuveyt: Vizâretü'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 1983-2006), 8/32-33.

Leknevî de “Hz. Peygamber’e ait ve müstehap sanılmayacak, hadislerinin sabit olduğu vehmedilmeyecek, cahillerin sünnet olmayı sünnet zannetmek gibi inançlarını bozmayacak, rivayetlerde belirtilen sevapların terettüp edeceğine inanılmayacak” gibi bir kısım şartlarla bu namazların kılınabileceğini söylemektedir.

Söz konusu namazların kılınmasını doğru bulmayıp bunu bid’at sayan çoğunluğun görüşünün isabetli olduğu gayet açıktır. Zira her rek’atta on, on iki, elli veya yüz ihlâs sûresi ya da başka sûreler okunarak farklı rek’atlarla belli gün ve gecelerde kılınan bu özel namazlar, sonrasında secdede belli bir sayıda tesbîh ve istiğfarda bulunulması farklı bir ibadet ihdas etmektir. Bu da birilerinin bir takım ibadet uydurmalarının önünü açmaktadır. Bunu mutlak namazla ilgili naslara dahil etmek kabul edilebilir bir durum değildir. Çünkü kişinin, kerahet vakti dışındaki herhangi bir zaman diliminde, hakkında hususî bir nas olmasa bile istediği kadar namaz kılabilmesine itiraz eden hiç kimse yoktur. Kabul edilmeyen, karşı çıkılan ise, muayyen gün ve gecelere bazı sûrelerin tekrarlanarak okunacağı belli şekillerde kılınan özel bir namazın tahsisidir.

Leknevî’nin söylediği şartlara riayet edilerek bu namazın kılınmasının da pek mümkün olmadığı, Leknevî’nin burada zorlamaya gittiği görülmektedir. Zira bu rivayetleri sahih kabul etmeyen, rivayetlerde söz konusu edilen sevapların verileceğine inanmayan birinin bu farklı namazları kılması pek makul değildir. Leknevî her iki tarafı tenkit edip kendisinin orta bir yol tuttuğunu söylemiş ve bu anlaşılabilir değerlendirmeyi yapmıştır. Ondaki beklenen, rivayetleri uydurma olan, sonraki asırlarda ortaya konan bu farklı namazları kılmaya gerek olmadığını, onun yerine kişinin istediği kadar mutlak namaz kılabilmesini söylemesidir. Nitekim kendisi de yukarıda ifade edildiği üzere bu ve benzeri namazları bu tür gecelerde kılanların bunu rastgele yapmadıklarını, şeran sabit olduğuna inandıklarını ve belirli bir sevap alacaklarını sandıklarını dolayısıyla şeriatta olmayan bir şeyi şeriattan saydıkları endişesiyle men edilmeleri gerektiğini söylemiştir.

Sonuç olarak muayyen zamanlara tahsis edilen farklı şekillerde ve sûreler tekrar edilerek kılınan bu özel namazlar, sonraki asırlarda ortaya çıkmış, rivayetleri uydurma olan namazlardır. Dolayısıyla bir ibadet ihdasıdır, bid’attır. Yapılması gereken bu rivayetlerin uydurma olduğunun bilinmesi ve nakledilmemesi, söz konusu gün ve gecelerin diğer geceler gibi normal namaz ve sair ibadetlerle değerlendirilmesidir.

Kaynakça | References

- Abdullah b. Abdurrahman es-Sa'd. *Cüz fi ehâdisi leyleti'n-nısf min şâban*. Nşr. Ahmed b. Abdurrazzâk-Hüsnî b. Ahmed. Riyad: Merkezü Rusûh, 2019.
- Aclûnî, Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdî. *Keşfü'l-Hafâ' ve müzîlü'l-ilbâs*. Nşr. Yusuf b. Mahmud. Dımaşk: Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, ts.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. Nşr. Şuayb el-Arnaût vd. Dımaşk: Müessesetü'r-Risâle, 1995.
- Ali el-Kârî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî. *el-Edeb fi Receb*. Nşr. Meşhûr Hasen Selman (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1411/1991).
- Ali el-Kârî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî. *el-Esrâru'l-merfû'a fi'l-ahbârî'l-mevzû'a*. Nşr. Muhammed b. Lütfi es-Sebbâğ. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1406/1986.
- Ali el-Kârî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî. *el-Maşnû' fi ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû'*. Nşr. Ebû Gudde. Beyrut: Mektebü'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, 1414/1994.
- Ali el-Kârî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî. *et-Tibyân fi beyani mâ fi leyleti'n-nısf min şâban ve leyleti'l-kadr min ramazan*. Nşr. Mahir Edîp Habbûş. Beyrut: Dâru'l-Lübâb, ts.
- Arvasî, Bünyamin. "Tasavvufta Hadis Usulü Esnekliği (Regâib Namaza Bağlamında)". *Genç Mütfeffikirler Dergisi* 3/1 (Haziran 2022).
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî. *Şu'abü'l-îmân*. Nşr. Abdülalî Abdilhamid Hâmid. Riyad: 1423/2003.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *el-Câmiu's-sahîh*. Dımaşk: Dâru İbn Kesîr, 1423/2002.
- Dubey'sî, Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Muhammed b. Saîd b. Yahyâ b. Alî. *Zikru ehâdisi ruviyet ani'n-Nebiyi fi zikri Leyleti'n-nısf min şâban ve fazlihâ*. Nşr. Amr Abdülmünim Selîm. Kahire: Müessesetü Kurtuba, 1413/1992.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*. Nşr. Şuayb el-Arnaût vd. Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyye, 2009.
- Ebû Şâme, Şihâbüddîn Abdurrahmân b. İsmâil b. İbrâhîm el-Makdisî. *el-Bâ'is 'alâ inkârî'l-bida' ve'l-havâdis*. Riyad: Dâru'r-râye, 1410/1990.
- Ebû Şâme, Şihâbüddîn Abdurrahmân b. İsmâil b. İbrâhîm el-Makdisî. *el-İnsâf fimâ vaka'a' fi salâti'r-regâib mine'l-ihlâf (el-Bâis içerisinde)*. Riyad: Dâru'r-râye, 1410/1990.
- Ebû Tâlib el-Mekkî, Muhammed b. Alî b. Atıyye el-Mekkî el-Acemî. *Kütü'l-Kulûb fi muâmeleti'l-mahbûb ve vasfi tariki'l-mürîd ilâ makâmî't-tevhîd*. Nşr. Mahmud İbrahim Muhammed. Kahire: Mektebetü Dâru't-Türâs, 1422/2001.
- Ebû Ubeyde Meşhûr b. Hasan Âlü Selmân'ın. *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nısf min şâban*. Ürdün: ed-Dâru'l-Eseriyye, ts.
- Elbânî, Muhammed Nâsirüddin. *Silsiletü'l-ehâdisi'z-za'ife ve'l-mevzûa ve eseruha's-seyyiu fi'l-ümme*. 14 cilt. Riyad: Mektebetü'l-meârif, 1412/1992.
- Fettenî, Cemâlüddîn Muhammed Tâhir b. Alî el-Fettenî. *Tezkiretü'l-mevzû'ât*. Kahire: İdâretü't-Tıbbâti'l-Müniriyye, 1343.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed. *Sifrû's sa'ade*. Nşr. Ahmed Abdurrahim-Ömer Yusuf Hamza. Kahire: 1417/1997.
- Gazzâlî, Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İhyâü ulûmi'd-dîn*. Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1432/2011.
- Geylânî, Muhyiddîn Ebû Muhammed Abdülkâdir. *el-Gunye li Tâlibi Tariki'l-Hak 'azze ve celle*. Nşr. Ebû Abdirrahmân Salâh b. Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417/1997.
- Gözün, Abdülvehhab. *Sünnet-Bid'at Tartışmalarının Mahiyeti ve Değerlendirilmesi*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2019.
- Gumârî, Ebû'l-Fazl Abdullâh b. Muhammed b. es-Siddîk. *Hüsnü'l-beyân fi leyleti'n-nısf min şâban*. Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1405/1985.
- Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nîsâbü'rî. *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. Nşr. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye 1422/2002.
- Halebî, İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm. *Gunyetü'l-Mütemellî fi Şerhi Münyeti'l-Musallî (eş-Şerhu'l-Kebîr)*. Dersâadet: Arif Ef. Matbaası, 1325.
- Irakî, Ebû'l-Fazl Zeynüddîn Abdürrahîm b. el-Hüseyn. *el-Muğnî 'an hamli'l-esfâr fi'l-esfâr fi tahrîci mâ fi'l-İhyâ'i mine'l-ahbâr*. Nşr. Eşref b. Abdülmaksu. Riyad: Mektebetü Taberiyye, 1415/1995.
- İbn Abdisselâm, Ebû Muhammed İzzüddîn Abdülazîz ed-Dımaşkî. *et-Tergîb 'an salâti'r-Regâ'ibi'l-mevzû'a ve beyânü mâ fihâ min muhâlefeti's-süneni'l-meşrû'a (Müsâceletün ilmiyyetün beyne'l-îmâmeyn)*. Nşr. Nâsirüddîn el-Elbânî-Züheyr eş-Şâviş. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz ed-Dımaşkî. *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*. Nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Âli Muhammed Muavvez. Riyad: Dâru Alemi'l-Kütüb, 1423/2003.
- İbn Arrâk, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Muhammed b. Alî ed-Dımaşkî. *Tenzihü's-şer'i'ati'l-merfû'a 'ani'l-ahbârî's-şeni'ati'l-mevzû'a*. Nşr. Abdülvehhâb Andüllatîf. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1401/1981.
- İbn Fâris Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris. *Mu'cemü mekâyisi'l-luğa*. Nşr. Abdüsselâm Muhammed Harun. 6 cilt. y.y. Dâru'l-fikr, 1979.

- İbn Gânim, Nûrüddîn Alî b. Muhammed b. Alî el-Makdisî. *Red'u'r-râğib 'ani'l-cem' fi salâti'r-regâ'ib*. Nşr. Muhammed b. Abdillâh el-Mebârekî. Amman: Dâru'l-Feth, 1429/2008.
- İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. Nşr. Şuayb el-Arnaût vd. 24 cilt. Beyrut; Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2013/1434.
- İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Tebyînü'l-aceb bimâ verede fi şehri Receb*. Nşr. Tarık b. İvazullah. Kahire: Müessesetü Kurtuba, ts.
- İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Lisânü'l-Mizân*. Nşr. Ebû Gudde. Beyrut: Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 1423/2002.
- İbn Hacer el-Heytemî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed. *el-Îzâh ve'l-beyân limâ câe fi leyleteyi'r-regâib ve'n-nısf min şâban*. Dımaşk: Dâru'l-Hüdâ ve'r-Reşâd, 2010.
- İbn Hacer el-Heytemî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed. *es-Savâ'iku'l-muhrika fi'r-reddi alâ ehli'l-bida' ve'z-zenâdika*. Nşr. Ahmed et-Tahhân-Âdil Şûşa. Kahire: Mektebtü Feyyâz, 1429/2008.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân. *el-Müsnedü's-sahîh ale't-tekâsîm ve'l-envâ'*. Nşr. Şuayb el-Arnaût vd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1988.
- İbn Kayyim Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr el-Cevziyye. *el-Menârü'l-münîf fi's-sahîh ve'z-zâ'if*. Nşr. Ebû Gudde. Haleb: Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 1390/1970.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbüddîn Ömer ed-Dımaşkî. *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*. Abdülhafız Mansûr. Bingazi: Dâru'l-Medâri'l-İslâmî, 2002.
- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni. *Sünen*. Nşr. Şuayb el-Arnaût vd. Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.
- İbn Receb, Ebû'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb el-Hanbelî. *Letâ'ifu'l-ma'ârif fimâ li-mevâsimi'l-âm mine'l-vezâ'if*. Nşr. Yasin Muhammed es-Sevâs. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1420/1999.
- İbn Receb, Ebû'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb el-Hanbelî. *Câmi'u'l-ülûm ve'l-hikem fi şerhi hamsîne hadîşen min cevâmî'i'l-kilem*. Nşr. Şuayb el-Arnaût-İbrahîm Bâciş. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999/1419.
- İbn Salâh, Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdurrahmân eş-Şehrezûrî. *er-Reddî ale't-Tergîb an salâti'r-regâibi'l-mevzûa (Müsâceletün ilmiyyetün beyne'l-imâmeyn)*. Nşr. Nâsırüddîn el-Elbânî-Züheyr eş-Şâviş. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1405.
- İbn Teymiyye, Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhâlîm b. Mecdiddîn. *Mecmûu fetâvâ*. Nşr. Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım-Muhammed b. Abdurrahman. Medine: Mücemmeu'l-Melik Fehd, 1425/2004.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî el-Bağdâdî. *el-Mevzû'ât mine'l-ehâdîsi'l-merfû'ât*. Nşr. Nureddin Boyacılar. Riyad: Mektebetü Edvâi's-Selef, 1418/1997.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî el-Bağdâdî. *Minhâcü'l-kâsîdîn ve müfîdü's-sâdikîn*. Nşr. Kâmil Muhammed el-Harrât. Dımaşk: Dâru't-Tevfik, 1431/2010.
- İbnü'l-Haydırî, Ebû'l-Hayr Kutbüddîn Muhammed ed-Dımaşkî, "Tuhfetü'l-habâ'ib bi'n-nehy 'an salâti'r-Regâ'ib". Nşr. Abdullah Muhammed Saîd el-Hüseynî. *el-Mecelletü'l-ilmiyye li Külliyyetü'd-dirâsâti'l-İslamiyye ve'l-Arabiyye li'l-benîn bi Dımyâti'l-cedîde 10 (Dimyat, 2022)*, 592-638.
- Kâsımî, Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed Saîd b. Kâsım ed-Dımaşkî. *Mev'izâtü'l-mü'minîn min İhyâ'i 'ulûmi'd-dîn*. Nşr. Asım Behcet el-Baytâr. Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 1401/1981.
- Karadâvî, Yûsuf. *el-Bid'atü fi'd-dîn*. Kahire: Mektebetü Vehbe, 1423/2013.
- Leknevî, Ebû'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed. *el-Âsârü'l-Merfû'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a*. Nşr. Muhammed Lütfî es-Sabbâğ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1391/1971.
- Zâhid el-Kevserî, *Makâlâtü'l-Kevserî*. Kahire: el-Mektebetü't-Tevfikıyye, ts.
- Makdisî, Şihâbüddîn Ebû Şâme Abdurrahmân b. İsmâil. *el-Bâ'is 'alâ inkârî'l-bida' ve'l-havâdis*. Nşr. Muhammed Muhibbüddin Ebû Zeyd. Kahire: Dâru Mecdi'l-İslâm, ts.
- Melibârî, Ahmed Zeynüddîn b. el-Kâdî Muhammed. *Fethu'l-mu'în bi-şerhi Kurretî'l-âyn*. Nşr. Bessâm Abdülvehhâb. Beyrut: Dâru İbn Hazm 1424/2004.
- Melibârî, Ahmed Zeynüddîn b. el-Kâdî Muhammed. *İrşâdü'l-ibâd ilâ sebîli'r-reşâd*, nşr. Muhammed Nûr el-Hallâk. Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1439/2018.
- el-Mevsûatü'l-fikhiyye*. 45 cilt. Kuveyt: Vizâretü'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 1983-2006.
- Mizcâcî, Abdülhâlîk b. Ali b. ez-Zeyn el-Yemenî. *Hasmu mâdreti'l-mirâ fi salâti yevmi âşûrâ*. Nşr. Muhammed Halid Kellâb. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1435/2914.
- Muhammed b. Ahmed Âmûh. *Gâyetü'l-beyân li fezâili leyleti'n-nısf min şâban*. Yemen: Dâru Ebî Hanîfe, 1427/2016.

- Muhammed Vâil el-Hanbelî. “Menhelü’r-râgib fi hâli hadîsi salâti’r-râgıb”. *Mecelletü’t-türâsi’n-nebeviyyi*, 2/4, (Mart 2019).
- Mutaf, Rana Sena. *Âşûrâ Günü’nün İslâm’daki Önemi ve Bugünle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 2019.
- Müslim b. Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *el-Câmiu’s-sahîh*. Nşr. Muhammed Fuâd Abdalbaki. Mısır: Dâru İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, 1412/1991.
- Nevevî Muhyiddin Ebû Zekeriyya. *el-Minhâc fi şerhi Şahîhi Müslim b. el-Haccâc*. 18 cilt. Kahire: Müessesetü Kurtuba, 1414/1994.
- Nevevî Muhyiddin Ebû Zekeriyya. *el-Mecmu’ şerhu’l-Mühezzeb*. Nşr. Muhammed Necîb el-Mutîfî. 23 cilt. Cidde: Mektebetü’l-İrşâd, ts.
- Nevevî Muhyiddin Ebû Zekeriyya, *Hulâsatu’l-ahkâm fi mühimmâtü’s-süneni ve kavâidi’l-ahkâm*. Nşr. Hüseyin İsmâil el-Cemel. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, ts.
- Sancaklı, Saffet. “Hadisler Bağlamında Bid’at Olgusu ve Bid’atle Mücadelenin Gerekliliği”. *İslâmî İlimler Dergisi* 11/1 (Temmuz 2016), 21-46.
- Suyûtî, Ebû’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr. *el-Leâli’-mesnûa fi’l-ehâdîsi’l-mevzûa*. Beyrut: Dâru’l-Marife, ts.
- Şâmî, Sâlih Ahmed eş-Şâmî. *el-Mühezzeb min ihtisari İhyâi ulûmi’d-dîn*. 2 cilt. Dimaşk- Dâru’l-Kalem, 1413/1993.
- Şevkânî, Muhammed b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî el-Yemenî. *el-Fevâidü’l-mecmû’a fi’l-ehâdîsi’l-mevzû’a*. Nşr. Abdurrahman b. Yahya el-Yemanî. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1416/1995.
- Taberânî, Ebû’l-Kâsım Müsnidü’d-dünyâ Süleymân b. Ahmed. *el-Mu’cemü’l-kebîr*. Nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Silefî. 25 cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1983.
- Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd. *el-Müsned*. Nşr. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî. 4 cilt. Cîze: Dâru Hecr, 1400/1999.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *el-Câmiu’l-kebîr*. Nşr. Şuayb el-Arnaût-Abdullatîf Hirzullah. 6 cilt. Dimaşk: 1430/2009.
- Turtûşî, Ebû Bekr Muhammed b. Velîd b. Muhammed. *Kitâbü’l-Havâdis ve’l-bida’*. Nşr. Ali b. Hasen el-Halebî el-Eserî. Demmâm: Dâru İbni’l-Cevzî, 1411/1990.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Tertîbü’l-mevzûât*. Nşr. Kemal b. Besyunî Zağlûl. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1415/1994.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Târîhu’l-İslâm ve vefeyâtü’l-meşâhîr ve’l-a’lâm*. Nşr. Ömer Abdüsselam Tedmurî. 53 cilt. Beyrut: Dâru’l-Kitabi’l-Arabiyyi, 1413/1993.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed. *Telhîsu Kitabu’l-mevzûât*. Nşr. Ebû Temim Yasir b. İbrahim. Riyad: Mektebetü’r-Rüşd, 1419/1998.

